

Kommenteret bibliografi – 2018

**BEFOLKNINGSUNDERSØGELSER, LEVEVILKÅRSUNDERSØGELSER SAMT
UNDERSØGELSER AF UDVALGTE GRUPPERS SOCIALE PROBLEMER, UDFORDRINGER
M.M. I GRØNLAND – HERUNDER SÅRBARHED OG SÅRBARE GRUPPER**

Birger Poppel

Denne kommenterede bibliografi er udarbejdet til:

Kalaallit Røde Kors' Sårbarhedsundersøgelse (maj 2018) og til

BUFFI, Ilisimatusarfiks Børne- og Ungeprojekt (november 2018)

Introduktion

Der har - især siden midten af 1990'erne – været gennemført en række landsdækkende undersøgelser med fokus på forskellige livsbetingelser, levevilkår og livskvalitet – nogle for hele befolkningen andre for grupper af den grønlandske befolkning. Særlig inden for sundhedsområdet (f.eks. sundhedsprofilundersøgelser og undersøgelser med relation til de landsdækkende sundhedsprogrammer), hvor landsdækkende befolkningsundersøgelser har været gennemført med års mellemrum, men også et antal undersøgelser, der enten har analyseret et enkelt tema (f.eks. fattigdom) eller mere brede undersøgelser som eksempelvis Grønlands Statistiks levevilkårsundersøgelser.

Parallelt med disse er der af grønlandske og danske forskningsinstitutioner foretaget undersøgelser, der har haft et mere præcist fokus som f.eks. omsorgssvigt, misbrug, børnefattigdom og hjemløshed (se f.eks. Departementet for Familie og Sundhed, 2008; Hansen & Thor, 2013; Mortensen, 2008; Wulff & Nielsen, 2007). Ligeledes har vi set forskning i partnervold (M. Poppel, 2010, 2015, 2016).

Forskningen peger direkte og indirekte på en del grupper i samfundet, som kunne identificeres som sårbare. Et centralt fokus på sårbarhed vil styrke forståelsen af, hvorledes man mere målrettet kan/skal gå til værks i det frivillige og offentlige velfærdsarbejde. F.eks. ved vi, at sårbarhed også skyldes strukturelle betingelser, som rammer udover en mere gængs opfattelse på gruppe og individniveau (Arn fjord, 2016; Arn fjord & Andersen, 2014).

For at søge inspiration til Kalaallit Røde Kors' 'Sårbarhedsanalyse' har forskergruppen foretaget en litteraturgennemgang af en væsentlig del af de nævnte undersøgelser¹. I litteraturgennemgangen har det primære mål været at afdække og præsentere resultater om sårbare grupper, om forskellige gruppers marginalisering og udsathed henholdsvis risikofaktorer for disse grupper.

Et litteraturoversigt vil kunne bidrage til et styrket fagligt grundlag for Kalaallit Røde Kors' Sårbarhedsanalyse 2017. Litteraturoversigten vil kunne udsondre aspekter af begrebet 'sårbarhed' i en grønlandsk/arktisk kontekst, og samtidig vil de konkrete undersøgelsesresultater kunne 'spejle' de resultater, som sårbarhedsanalysens landsdækkende telefoninterview-undersøgelse, kvalitative interviews af nøglepersoner og fokusgruppeinterviews skaber.

Litteraturgennemgangen vil i oversigtsform bidrage med korte beskrivelser af en række af undersøgelserne og i nogle tilfælde tilføje kortere eller længere uddrag/sammendrag af undersøgelsesresultater/konklusioner.

Det er ikke hensigten, at litteraturoversigten skal være udtømmende. Der er eksempelvis undersøgelser, der udelukkende indeholder 'stamoplysninger' for undersøgelsens centrale publikation(er).

De undersøgelser, der inddrages i litteraturoversigten, er grupperet således:

¹ Gennemgangen omfatter her alene undersøgelser og analyser, der er foretaget af eller på foranledning af offentlige myndigheder i Grønland, men vil efterfølgende også kunne inddrage resultater fra relevante forskningsprojekter.

1. Befolkningsundersøgelserne (sundhedsprofilundersøgelser og undersøgelser med relation til de landsdækkende sundhedsprogrammer)
2. Levevilkårsundersøgelser
3. Betænkninger og undersøgelser gennemført på foranledning af offentlige myndigheder
4. Undersøgelser af særlige grupper – herunder antologier

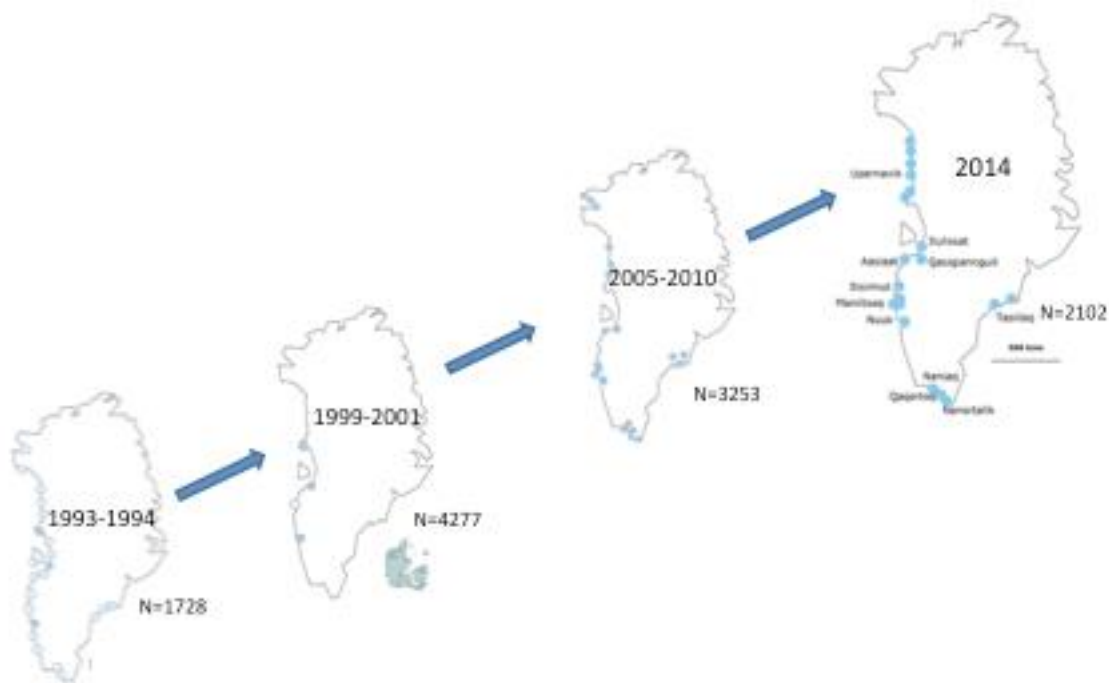
1. Befolkningsundersøgelserne

Befolkningsundersøgelserne af sundheden i Grønland er landsdækkende og repræsentative undersøgelser af risikofaktorer for sygdom blandt den voksne befolkning. Undersøgelserne giver mulighed for at følge udviklingen i sygelighed og sundhed over tid. De kan bruges til at måle udviklingen i folkesundheden i Grønland og udgør således en vigtig platform for forebyggelsesinitiativer.

Befolkningsundersøgelserne fokuserer overordnet på hjertesygdom og diabetes, herunder risikofaktorer som kost, rygning, alkohol og endvidere på fysisk aktivitet. Der indgår dog også mere sensitive områder som selvmordsadfærd, seksuelle overgreb og vold i undersøgelserne. Der eksisterer på nuværende tidspunkt fire befolkningsundersøgelser fra 1993-1994 (B93), 1999-2001 (B99), 2005-2010 (B2005) og 2014- (B2014), der er afrapporteret i nedenstående publikationer:

- Bjerregaard P, Curtis T, Senderovitz F, Christensen U, Pars T. (1995). *Levevilkår, livsstil og helbred I Grønland*. Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi og Landsstyreområdet for Sundhed, Miljø og Forskning. DIKE's Grønlandsskrifter nr. 4. 155 sider. København.
- Inuit health in Greenland: A population survey of life style and disease in Greenland and among Inuit living in Denmark. 2003 I : International Journal of Circumpolar Health.
[http://www.si-folkesundhed.dk/upload/ijch_vol_62_\(suppl_1\)-_grønland_1999.pdf](http://www.si-folkesundhed.dk/upload/ijch_vol_62_(suppl_1)-_grønland_1999.pdf)
- Bjerregaard P, Dahl-Petersen (2008). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2007 - Levevilkår, livsstil og helbred*. SIF's Grønlandsskrifter nr. 18, Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Nielsen ABS, Bjerregaard P. (red) (2011). Sygdom og sundhedsvæsen. Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009. SIF's Grønlandsskrifter nr. 21. 97 sider. København, Statens Institut for Folkesundhed
- Dahl-Petersen IK, Larsen, CVL, Nielsen, NO, Jørgensen, ME, Bjerregaard P. (2016). Misissuisitsineq 2014. Inuunermi Atugassarititaasut, inooriaaseq Peqqissuserlu/ *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014 - Levevilkår, livsstil og helbred* . SIF's Grønlandsskrifter nr. 28. 111 sider. København: Statens Institut for Folkesundhed. ISBN: 978-87-7899-312-0; Elektronisk ISBN: 978-87-7899-313-7; ISSN: 1601-7765.. www.si-folkesundhed.dk

Fra tværsnit til follow-up

Fra de landsdækkende sundhedsundersøgelser er der udarbejdet samlede rapporter og en lang række populærvidenskabelige såvel som fagvidenskabelige artikler, bogkapitler mm. Eksempler på sammenfattende rapporter/oversigter fra de fire hidtil gennemførte undersøgelser er opelistet neden for med korte præsentationer hentet fra Statens Institut for Folkesundheds hjemmeside. For 2014-undersøgelsen er der udarbejdet en grundigere oversigt over resultater – herunder særligt resultater, der peger på/udsondrer sårbare grupper/individer:

Befolkningsundersøgelsen 2005-2007 belyser sundhed og sygelighed i befolkningen i dag, og tegner også et billede af udviklingen over tid ved at sammenligne resultaterne med befolkningsundersøgelsen i 1993.

Rapporten beskriver også regionale og sociale variationer i sundhedstilstanden, risikofaktorer for sygdom, sociale forhold, psykisk helbred og sygdomsmønstre i befolkningen. <http://www.si-folkesundhed.dk/Udgivelser/Bøger%20og%20rapporter/2008/Befolkn.undersøgelsen.Gl.aspx>

Levevilkår, livsstil og helbred - Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009. Rapporten handler om Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009. Den er skrevet til alle, som gerne vil vide mere om den grønlandske befolknings sundhedstilstand. I rapporten kan man blandt andet læse om udviklingen i sundhed og sygdom siden 1993; levevilkår og hverdagsliv; livsstil; sundhed og

sygdom i Grønland; overvægt, diabetes og hjerte-kar sygdomme; behandling og forebyggelse og ulighed i sundhed.

Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014 er en undersøgelse af voksne indbyggere i Grønland. Det overordnede formål med undersøgelsen er at belyse sundhed og sygelighed i befolkningen samt udviklingen i levevilkår, livsstil og helbred over tid ved at sammenligne resultaterne fra 2014 med resultater fra de tidligere befolkningsundersøgelser i 1993, 1999 og 2005. Specielt undersøges demografiske, regionale og sociale forskelle i fysisk og psykisk helbred og sygdomsmønstre i befolkningen. Undersøgelsen kan blandt andet bruges til at måle udviklingen i folkesundheden i Grønland med særlig henblik på de indsatsområder, der indgår i Inuuneritta II (Det Grønlandske Folkesundhedsprogram 2013-2019): Kost, rygning, alkohol og fysisk aktivitet. Undersøgelsen kan endvidere bidrage til en bedre forståelse for helbredseffekterne af udviklingen fra en traditionel tilværelse til en moderne industrialiseret livsstil, herunder udviklingen i sygelighed med særlig fokus på hjertekarsygdomme, diabetes og andre kroniske sygdomme, og udgør således en vigtig platform for fremtidige forebyggelsesinitiativer. Endelig giver undersøgelsen mulighed for at sammenligne resultater med lignende undersøgelser foretaget blandt inuit i Canada.

I alt 2.102 personer (i 11 byer og 8 bygder fra Nanortalik i Syd til Kullorsuaq i Nord samt Østgrønland) over 18 år deltog i undersøgelsen, og resultaterne omfatter informationer fra et interview, et selvudfyldt spørgeskema og en række kliniske undersøgelser og blodprøvesvar. Deltagerprocenten var 62,6%

Nogle hovedkonklusioner:

- Færre og færre ryger, men det er stadig over halvdelen af befolkningen.
- Der er udtalt social ulighed i forekomsten af rygning.
- Tobak er en af de allerstørste årsager til for tidlig død af lungekræft, andre former for kræft, andre lungesygdomme og hjertekarsygdomme.
- Kostmønsteret er fortsat under forandring og flere spiser mere importeret kost (frugt, grøntsager, svinekød, oksekød) og mindre sæl og hval.
- Flere spiser nu importeret kost end grønlandsk.
- Mere end en fjerdedel af den voksne befolkning er svært overvægtige (BMI > 30) og næsten halvdelen har større livvidde end anbefalet af WHO.
- Andelen, der spiser slik og kager mere end 2 gange dagligt, er fordoblet siden 2005.
- Samtidig forekommer mangel på mad – især i Østgrønland (Tasiilaq: 22.4 % & - Kuummiut: 18.8 %) ”Hvis du tænker på de seneste 12 måneder, har der så været tilfælde, hvor der ikke var noget mad i huset, og der ikke var penge til at købe noget?” - Mangel på mad blandt 12%

Selv mordstanker det seneste år

- Selvmordstanker inden for det seneste år var lige hyppige blandt kvinder og mænd (omkring 9%) – hyppigere blandt unge end blandt ældre.
- Væsentlig geografisk variation især for kvinder

Fysisk aktivitet

- Ernærings- og Motionsrådet anbefaler at voksne og børn er i bevægelse mindst 60 min. dagligt
- Flere dyrker motion i fritiden, men dette kompenserer ikke for den øgede mængde stillesiddende tid i arbejdet

Alkohol & hash (og ludomani)

- Der er sket et lille fald i rusdrikning blandt unge mænd – men en lille stigning blandt helt unge kvinder
- Lidt flere unge mænd ryger hash – men færre unge kvinder
- Omfanget af problematisk spilleadfærd er steget blandt både mænd og kvinder

Under overskriften Psykisk helbred og selvmordsadfærd analyserer kapitel 9 bl.a. **psykisk sårbarhed, robusthed og selvmordstanker**. En stor del af deltagerne havde været generet af psykiske symptomer i ugerne op til undersøgelsen. Der var tale om symptomer som **nervøsitet og nedtrykthed**.

Der var ligeledes en stor andel af deltagere, der kunne betegnes som **psykisk sårbare** målt med **Goldberg's General Health Questionnaire**. Psykisk sårbarhed forekom især blandt de 25-34 årige mænd og blandt kvinder især hos de 18-24 årige, hvor halvdelen af deltagerne i disse aldersgrupper kunne betegnes som psykisk sårbare.

Generelt set har der været et lille fald i omfanget af selvmordstanker siden B93, men det var stadig godt en femtedel af deltagerne, der havde overvejet at tage deres eget liv det seneste år eller tidligere. Her var det ligeledes **de unge, både mænd og kvinder, der var mest udsatte**. Både selvmordstanker og selvmordsforsøg var langt mere udbredt i gruppen af psykisk sårbare voksne sammenlignet med gruppen af robuste. Der var ligeledes vigtige generationsforskelle, hvor de **yngre generationer syntes noget mere udsatte** i forhold til at have et dårligt psykisk helbred.

Kapitel 12 fokuserer på social ulighed i sundhed. Social ulighed vurderes forskelligt for forskellige sundhedsmål og varierer desuden efter de sociale forhold, der indgår i sammenligningerne. Generelt var **personer uden for arbejdsmarkedet og befolkningen i bygder og i Østgrønland særligt udsatte**. Der lægges i kapitlet vægt på, at måden vi måler uligheden på, er afgørende for konklusionerne, idet de traditionelle mål for sociale og økonomiske forskelle i nogen grad overser vigtige kulturelle og samfundsmæssige aspekter med betydning for sundheden. Udfordringerne for forebyggelse er store, fordi ønsket om at mindske den sociale ulighed kræver en indsats, der rækker langt ud over sundhedsområdet.

Misbrug af alkohol og hash er det enkeltstående største folkesundhedsproblem i Grønland. Disse misbrug kombineres ofte med ludomani (Larsen et al., 2013). Konsekvenserne er vidtrækkende, ikke blot for den enkeltes sundhed, men i mindst lige så høj grad for det omgivende samfund og især for børn og familier, der er direkte påvirket af misbruget. Erfaringer fra misbrugsbehandling indikerer ligeledes, hvor omfattende den sociale arv knyttet til misbruget er. Kun få procent af de personer, der har været i behandling for misbrug, er ikke selv vokset op i et hjem med misbrug.

2. UNDERSØGELSER AF LEVEVILKÅR I GRØNLAND - Eksempler på centrale analyser

Grønlandsk medicinsk Statistik og Nosografi – Undersøgelser og Erfaringer fra 30 Aars grønlandsk Lægevirkksomhed

Af A. *Berthelsen*. Meddelelser om Grønland Bd. 117, Nr. 1 – 4. København 1935 – 1943.

- Grønlands Befolkningsstatistik 1901 – 30
- Sundhedsvilkaarene i Grønland
- Det sædvanlige Sygdomsbillede
- Akutte Infektionssygdomme i Grønland

Udvalget for Samfundsforskning i Grønland udgav i perioden 1961 – 1968:

- Alkoholsituationen i Vestgrønland
- Familie og ægteskab i Vestgrønland I
- Familie og ægteskab i Vestgrønland II af *Agnete Weis Bentzon*
- Uddannelsessituationen i Vestgrønland I
- Uddannelsessituationen i Vestgrønland II
- Kriminalloven og det vestgrønlandske samfund I
- Kriminalloven og det vestgrønlandske samfund II
- Befolkningsituationen i Vestgrønland
- Samarbejdsproblemer mellem grønlændere og danskere i Vestgrønland
- Familiens organisation i de grønlandske samfund af *Agnete Weis Bentzon*
- Familiens økonomiske administration og ejendelenes tilhørsforhold i de vestgrønlandske samfund af *Agnete Weis Bentzon*

Levevilkår og sociale problemer i Vestgrønland

Af *Anders From, Kirsten Just Jensen, Peter Friis og Anders Kjær.*

Socialforskningsinstituttet. Publikation 64. København 1975.

I begyndelsen af 1970'erne gennemførte Socialforskningsinstituttet en levevilkårsundersøgelse i Grønland med det formål, at

- *Kortlægge hvilke typer sociale vanskeligheder, der opstår som følge af den hurtige samfundsmæssige udvikling*
- *Klargøre på hvilke områder konflikter mellem den gamle, eskimoiske kultur og samfundsmønstre og nye, vestlige industrikulturs levevis skaber særlige problemer for befolkningen*
- *Undersøge i hvor høje grad der er elementer i den førte grønlandspolitik, der har accentueret omstillingsproblemerne, og - modsat – hvilke, der har styrket den grønlandske befolknings evne til at følge med udviklingen.*

(From et al. 1975: 15)

Undersøgelsen havde særligt fokus på:

- Indsatsen m.h.t. undervisning og erhvervsuddannelse
- Udviklingen af alternative erhvervsmuligheder
- Og hvorvidt disse indsatser havde skabt sociale og økonomiske uligheder i det grønlandske samfund.

Levevilkårsundersøgelsens forskningsdesign og gennemførelse

På baggrund af en pilotundersøgelse i 1971 gennemførtes den egentlige undersøgelse i 1972:

- Interviews med repræsentativt udsnit af befolkningen:
- I vestgrønlandske kommuner fra Nanortalik til Jakobshavn og Godhavn
- 609 personer (15+) – heraf 576 personer født i Grønland og de øvrige født i Danmark og boet i Grønland > 5 år
- Interviewpersoner fra i alt 318 husstande

Det anvendte spørgeskema fokuserede på en række **levestandarddimensioner/overordnede analysetemaer** og sociale indikatorer:

- **Husstandenes sammensætning**
- **Økonomiske forhold**
 - Indkomster
 - Forbrug
 - Naturalieindkomst
 - Forbrug af grønlandsk mad
- **Boligforhold**
- **Arbejds- og erhvervsforhold**
 - Erhvervsuddannelse
 - Erhvervsaktivitet
 - Stabilitet
 - Arbejdspladsforhold
 - Erhvervsstøtte
- **Fritidsaktiviteter**
 - Foreningsaktivitet
 - Forbrug af radio, avis, litteratur
- **Skole og børn**
 - Undervisningsprog
- Holding til skolen
- **Kriminalitet**
 - Hvilke forbrydelser
 - Sammenhæng kriminalitet og socialgruppe/skoleuddannelse
- **Nervøse klager (mentalt helbred)**
- **Depression**
- **Spiritusforbrug**
- **Indeks for sociale problemer**
- **Traditionel opvækst**
- **Sprogkundskaber**
- **Kontakt mellem grønlændere og danskere**
- **Samfundsproblemer, holdninger, engagement**
- **Tilflyttere**

Et centralt udgangspunkt for analysen af de indsamlede svar var den række af oplevede sociale problemer, som også havde været baggrund for iværksættelse af levestandardundersøgelsen:

- Stigende spiritusforbrug
- Børnemishandling
- Vold
- Anden kriminalitet
- Skulkeri i skolerne
- Manglende stabilitet hos de grønlandske ansatte

Undersøgelsen konkluderer, at den ikke giver

'noget belæg for at opretholde en antagelse om, at næsten hele den grønlandske befolkning skulle opleve alvorlige sociale problemer ... Mange sociale problemer er mere udbredte end i Danmark ...

. Men for alle undersøgte forhold gælder det, at det kun er et mindretal i befolkningen, der har disse problemer.’

(SFI 1975: 34)

Da der på undersøgelsestidspunktet imidlertid helt åbenbart var en række sociale problemer, det var nødvendigt at finde forklaringer på, skitseredes to tilgange således at problemerne *enten* forklaredes ved at være en følge af et kultursammenstød *’eller at problemerne er af principielt samme oprindelse som tilsvarende problemer i mange industrielt-teknisk udviklede samfund.*(SFI 1975: 36). Undersøgelsen konkluderer (med forskellige forbehold), at årsagerne til de sociale problemer i Grønland er af væsentlig samme karakter som i de vestlige industrisamfund, mens det specielt grønlandske kultursammenstød synes af mere underordnet betydning som forklaring.(SFI 1975: 37-38).

Denne konklusion underbyggedes med bl.a. følgende observationer/fund i forbindelse med analysen af den socialøkonomiske opdeling:

- *I den ene ende af spektret finder man en ikke ubetydelig gruppe af grønlændere med gode uddannelses- og beskæftigelsesforhold og med en økonomisk tilfredsstillende levestandard – og generelt med færre sociale vanskeligheder end andre*
- *Til den anden side finder man en endnu større gruppe grønlændere med lave indkomster, og sociale problemer forekommer oftere i denne lavindkomstgruppe*
- *... de der trods alt har færrest problemer her er dem med det mest traditionelle udgangspunkt: de ældre og personer med tidligere tilknytning til fangerkulturen*

(SFI 1975: 38-39).

Som yderligere bidrag til spørgsmålet: ’hvorfor flere sociale problemer i Grønland?’ tilføjede undersøgelse spørgsmålet, om *’Særlige grønlandske forhold som f.eks. store afstande, klima, sprogområdes ringe størrelse?* Og anførte endvidere, at der i nogen udstrækning var tale om problemer, der svarede til, hvad f.eks. lande i Caribien stod over for – herunder *’kulturelt og økonomisk afhængighedsforhold til europæisk land’; afstand styrker egen national identitet; begrænset antal indbyggere; vanskeligt at udvikle selvstændig økonomi*’ (SFI 1975: 39-40).

I forlængelse af ovenstående (i komprimeret form gengivne problemafgrænsning) skitseredes to mulige udviklingsveje, der kunne bidrage til løsning af de sociale problemer i Grønland:

- *Enten en politik, der sigter mod total integration*
- *Eller en politik, der giver de lokale myndigheder en endog meget udstrakt selvstændig beslutningskompetence*

(SFI 1975: 40-41).

Levevilkår i Grønland - den grønlandske levevilkårsundersøgelse 1994

Gennemført og afrapporteret af *Grønlands Statistik* 1994 – 1997

Publikationer på baggrund af levevilkårsundersøgelsen:

- Nr. 1 Kalaallit Nunaanni inooriaaseq /Levevilkår i Grønland (på grønlandsk og dansk)
- Nr. 2 Avislæsningsvaner i Grønland
- Nr. 3 Fisker- og fangerfamiliers levevilkår
- Nr. 4 Familiers levevilkår i Grønland (på grønlandsk og dansk)
- Nr. 5 Rapport om Levevilkår i bygderne (på grønlandsk og dansk)
- Nr. 6 Rapport om Boligforholdene i Grønland
- Nr. 7 Rapport om Arbejde og ledighed i Grønland
- Nr. 8 Rapport om Den sproglige udvikling i Grønland 1984 - 1994
- Nr. 9 Rapport om Indkomstforhold i Grønland 1993 (på grønlandsk og dansk)
- Nr. 10 Rapport om Forbrug i Grønland.
- Nr. 11 Rapport om Skole- og erhvervsuddannelse i Grønland 1994

1994-levevilkårsundersøgelsen dokumenterer en lang række forhold – herunder uligheder i indkomster, uddannelses- og boligforhold, men er primært registrerende og undersøger kun i begrænset omfang årsagssammenhænge.

A Survey of Living Conditions in the Arctic: Inuit, Sámi and the Indigenous Peoples of Chukotka, SLiCA. Den arktiske Levevilkårsundersøgelse, SLiCA (2001-2008)

Den grønlandske del af den arktiske Levevilkårsundersøgelse, SLiCA gennemførtes i perioden 2004-2006 med støtte fra Grønlands landsting. Undersøgelsen blev igangsat af Grønlands Statistik og gennemført af henholdsvis Grønlands Statistik og Ilisimatusarfik/Grønlands Universitet. Undersøgelsen er repræsentativ og omfatter såvel den grønlandske som den tilflyttede – primært danske – del af befolkningen. Der gennemførtes i alt 1200 personlige interviews svarende til en svarprocent på 83%.

SLiCA er dokumenteret og delvist afrapporteret i:

Poppel B, Kruse J, Duhaime G, Abrutina L (2007). *SLiCA Results* www.arcticlivingconditions.org & Kruse, J., Poppel, B., Abryutina, L., Duhaime, G., Martin, S., Poppel, M., Kruse, M., Ward, E., Cochran, P. and Hanna, V. (2008). A Survey of Living Conditions in the Arctic. In: Valerie Møller et al. (red.) *Barometers of Quality of Life around the Globe* Social. © Springer Science+Business Media B.V. pp. 107-134.

Poppel, B. (Ed.) (2015). *SLiCA: Arctic living conditions. Living conditions and quality of life among Inuit, Sami and indigenous peoples of Chukotka and the Kola Peninsula*. TemaNord 2015:501. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. (426 pages). DOI:10.6027/TN2015-501

Poppel B & Jensen K (2012)
<http://www.uni.gl/da-dk/forskning/projekter/slica/tabeloversigtslica.aspx>

Blandt de forhold, Den arktiske Levevilkårsundersøgelse fokuserer på, er bl.a. 'sociale problemer', som de opfattes af befolkningen. Opfattelsen af hvad de er sociale problemer bidrager bl.a. til opfattelse af sårbarhed og sårbare grupper. Nogle af SLiCA-resultaterne blev præsenteret i en kronik i Sermitsiaq #22, 2009, og et uddrag af denne bringes nedenfor:

Væsentlige sociale problemer i lokalsamfundet

De interviewede blev bedt om at angive, hvorvidt de fandt, at en række sociale problemer (selvmord, arbejdsløshed, vold i familien, seksuelle overgreb, stofmisbrug og alkoholmisbrug), var problemer i deres lokalsamfund. Listen over sociale problemer var ikke altomfattende, men svarene giver en rettesnor for befolkningens opfattelse af centrale problemer. Svarene gav da også et klart billede: Arbejdsløsheden vurderes af 84 % af befolkningen som et problem i lokalsamfundet. Og der er enighed i befolkningen på tværs af køn og bosted, og svarene er helle ikke påvirket af etnisk

baggrund. Det vil sige, at uanset om man opfatter sig selv som grønlander, dansker eller begge dele, mener mere end otte ud af ti, at arbejdsløshed er et problem i lokalområdet.

Enigheden strækker sig også til tilfredshed med jobmuligheder. Kun tre ud af ti er tilfredse eller meget tilfredse med jobmulighederne i lokalområdet. Og en fordeling på by- og bygdebeboere afspejler beskæftigelsessituationen i bygderne, idet kun 14% af bygdebeboerne mod 44% i byerne udtrykker tilfredshed med jobsituationen.

Da en meget stor del af beskæftigelsen skabes ved aktiviteter igangsat af hjemmestyret, giver det god mening at spørge befolkningen om dens holdning til hjemmestyrets håndtering af behovene i lokalsamfundet. Man kan med stor sikkerhed konstatere, at den grønlandske befolkning ikke er imponeret: alt i alt er kun 3 ud af ti borgere tilfreds med landstyreets håndtering af behovene i lokalsamfundet – lidt flere i bygderne end i byerne, men alt i alt vender mere end to tredjedel af befolkningen tommelfingeren nedad, når det kommer til skiftende landsstyrets opfyldelse af lokale behov.

Også alkoholmisbrug opfattes som et problem for befolkningen i lokalsamfundet. Mere end 80 % deler den opfattelse. Der er lidt større variation mellem de forskellige grupper, end i forhold til arbejdsløsheden. Således betragter en væsentlig større del af bybefolkningen (88 %) end bygdebefolkningen ((53 %) alkoholmisbrug som et problem for lokalbefolkningen. Denne forskel kan bl.a. ses i sammenhæng med, at bygdebefolkningen mange steder selv har taget hånd om problemet. Bl.a. har en række bygder besluttet sig for forbud mod lokal udhandling af alkoholiske drikke.

De øvrige sociale problemer, befolkningen blev bedt om at vurdere betragtes ligeledes som problemer for befolkningen i lokalsamfundet af den overvejende del af befolkningen. Det gælder således stofmisbrug (71 %), selvmord (70 %) vold i familien (68 %) og seksuelle overgreb (63 %) Som det fremgår af tabellen nedenfor er der nogle iøjnefaldende forskelle mellem svarene i de forskellige befolkningsgrupper. En større andel af kvinderne opfatter de sociale problemer – særligt selvmord, familievold og seksuelle overgreb som problemer. Forskellene på mænds og kvinders opfattelse af problemer er dog generelt mindre end når fokus er på svarene opdelt efter etnisk tilhørsforhold: 'grønlandsk', 'dansk' og 'både grønlandsk og dansk' og svarene opgjort efter bosted.

Særlig markant er forskellene mellem by- og bygdeboernes opfattelse af problemer for befolkningen i lokalsamfundet. I forhold til alle nævnte problemer er den andel, der opfatter sociale problemer som eksisterende i deres lokalsamfund væsentligt større. Det kan naturligvis i nogle tilfælde skyldes forskellige målestokke, men de markante forskelle antyder reelle forskelle i forekomsten af sociale problemer (bortset fra arbejdsløshed og alkoholmisbrug), der kan hænge sammen med, at mindre samfund i nogle tilfælde har bedre muligheder for at håndtere sociale problemer.

Uddrag af kronik i Sermitsiaq #22, 29. maj 2009.

SLiCA-undersøgelsens overordnede fokus på individuel velfærd og livskvalitet indebærer i øvrigt en række spørgsmål om individuelle problemer – herunder selvmordstanker, depression, offergørelse, alkohol- og stofmisbrug samt alkohol- og stofproblemer i den enkeltes barndomshjem og aktuelt (på svartidspunktet). På baggrund af svar på en række spørgsmål vedrørende mentalt helbred/velbefindende dannedes et indeks (den såkaldte Berwick skala – se Berwick et al 1991), der kan anvendes som indikator for 'risiko for depression'. Det var derfor muligt at analysere sammenhænge mellem forskellige sociale omstændigheder og problemer, socioøkonomiske kontekster og risiko for depression. Personer med stor sandsynlighed for depression havde eksempelvis signifikant større sandsynlighed for at have overvejet selvmord inden for det seneste år end personer med lav sandsynlighed for depression. (Poppel et al. 2007)

3. BETÆNKNINGER, RAPPORTER & antologier mm

- Skatte- og Velfærdskommissionen. (2011). Betænkning, *Vores velstand og velfærd – kræver handling nu*. Nuuk, Greenland: Grønlands Selvstyre. www.nanoq.gl/skv
- Skatte- og Velfærdskommissionen. (2011). *Børn og Unge*. Baggrundsnotat. Nuuk, Greenland: Grønlands Selvstyre. www.nanoq.gl/skv
- Grønlands Selvstyre (2010). Departementet for Sociale Anliggender. Fattigdomsprojekt. Rapport udarbejdet af ekstern konsulent Svend Erik Sørensen. Udkast til endelig rapport
- Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender (2011) *Redegørelse: Fattigdom*. Nuuk
- Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen (2017) *Redegørelse: Fattigdom og ulighed*. Nuuk
- Grønlands Statistik (2017). De økonomisk udsatte. I perioden 2012-2016. Nuuk
<http://www.stat.gl/publ/da/SO/201705/pdf/2016%20De%20økonomisk%20udsatte.pdf>

Antologier

De nævnte antologier indeholder alle artikler/kapitler med analyser, der kan bidrage til forståelse af sociale problemer og til at identificere 'sårbarhed' og 'sårbare grupper'. En beskrivelse af disse ligger imidlertid uden for nærværende litteraturgennemgang.

- Carlsen, Aksel V. (2015) *Arbejdsmarkedet i Grønland – fortid, nutid og fremtid*. Nuuk, Ilisimatusarfik/Forlaget Atuagkat.
- Wolfgang Kahlig & Nina Banerjee (red) (2007). *Børn og unge i Grønland – en antologi*. Udgivet af MIPI, Ilisimatusarfik & Milik Publishing,
- Poppel M (red.) (2005). *Suiaassuseq persuttaasarnerlu. Køn og vold i Grønland*. Forlaget Atuagkat

FATTIGDOM

Udover de tre rapporter, der i 2007 udarbejdedes i MIPI regi (se nedenfor) om 'Børns levestandard i Grønland', der havde fokus på børnefattigdom, er der på baggrund af beslutninger i Inatsisartut i 2008 og 2015 om undersøgelse af mulighederne for at fastsætte en fattigdomsgrænse udarbejdet to redegørelser/rapporter. For at illustrere nogle centrale pointer om fattigdom – herunder årsager til og konsekvenser af og ikke mindst hvilke grupper, der er udsatte og sårbare i forbindelse med fattigdom, bringes en række uddrag/citater fra de to redegørelser/rapporter fra henholdsvis 2011 (I) og 2017 (II).

Endvidere bringes uddrag fra Grønlands Statistiks publikation om 'Økonomisk udsatte' (III).

(I) Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender (2011) *Redegørelse: Fattigdom. Nuuk*

Udarbejdet på baggrund af: Grønlands Selvstyre (2010). Departementet for Sociale Anliggender. Fattigdomsprojekt. Rapport udarbejdet af ekstern konsulent Svend Erik Sørensen. Udkast til endelig rapport:

Som en del af Naalakkersuisuts 'Fattigdomsprojekt' og forberedelse af Inatsisartuts behandling af 'fattigdom' i 2011 gennemførtes en analyse af ekstern konsulent Svend Erik Sørensen (Sørensen, 2010). Rapporten blev i en redigeret og væsentligt beskåret form offentliggjort af Grønlands Selvstyre i 2011 (Departementet for Sociale Anliggender, 2011).

Formålet med projektet var at gennemføre en kvalitativ undersøgelse af fattigdom i Grønland - herunder "afdække et fattigdomsbegreb set i en grønlandsk sammenhæng og identificere domæner og foreløbige indikatorer, der kan være instrumentel i bekæmpelse af fattigdom i Grønland" (Sørensen 2010: 1).

"Dent oprindelige analyse udsondrede en række domæner, som dækker de 'særlige områder af fattigdom, afsavn, mm., som de interviewede personer er fremkommet med gennem deres historier og beretninger'. Disse domæner er:

Domæne 1: Offentlig administration og service

Domæne 2: Beskæftigelse

Domæne 3: Boligforhold

Domæne 4: Socialt udsatte børn og unge

Domæne 5: Uddannelse

Domæne 6: Ansvar

Domæne 7: Misbrug, omsorgssvigt, seksuelle overgreb og selvmord"

(Sørensen, 2010, p. 36)

Inden for de enkelte domæner behandlede SES forskellige forhold, der havde en sammenhæng med fattigdom i en bredere forstand – herunder som årsager til eller bidrag til løsningen af problemer i forbindelse af fattigdom.

Eksempelvis konkluderer Sørensen, at:

”analysen fastslår at misbrug, omsorgssvigt, seksuelle overgreb og selvmord skal have fokus i en fremtidig fattigdomsstrategi, da den vil have den størst mulige samfundsmæssige effekt i forbindelse med fattigdomsbekæmpelse”

(Sørensen, 2010, p. 10).

I sin analyse af ’Domæne 7: Misbrug, omsorgssvigt, seksuelle overgreb og selvmord – mulige indikatoremner’ konstaterer Sørensen bl.a. følgende:

”Misbrug er et centralt problem i Grønland. Det er det tilbagevendende emne i data, når forståelsen af ’fattigdom’ introduceres i de forskellige interviews. Mange og meget personlige beretninger fra feltarbejdet indikerer misbruget som en betydelig og stærk ”fattigdomsfølelse”.

Misbrug er en tværgående faktor, der berører alle samfundslivets dele, fra livet i den nære familie med eller uden psykosociale problemstillinger til samfundsøkonomiske sammenhænge, med store udgifter til det offentlige (fx i form af stort sygefravær) og tab af potentiel arbejdskraft. Der vil tilsyneladende være en meget høj samfundsmæssig cost-benefit ratio i at løse misbrugsproblemerne i Grønland. Samtidig er det et symptom i samfundet, hvor de langsigtede løsninger skal findes i de *traumatiserede opvækstbetingelser*, herunder seksuelle overgreb, som mange misbrugere har med i ”bagagen”.

(Sørensen, 2010, p. 10).

Og i den forkortede version fra Departementet for Sociale Anliggender fremhæves en række konstateringer og konklusioner på fattigdomsanalysen:

”Da misbrug, omsorgssvigt og relaterede problemstillinger udgør en central del, kan det anbefales at en monitorering af fattigdom sker med inddragelse af indikatorer indenfor disse emner. Pilotprojektets indtryk fra såvel Østgrønland med forbud af salg af stærk spiritus samt de frivilligt introducerede forbud mod salg af alkohol i bygdebutikkerne i Upernavikområdet, fremstår som positive.

Manglende muligheder på arbejdsmarkedet er centralt i fattigdomsforståelsen, idet der ofte iværksættes en kædereaktion af forringede sociale situationer, herunder arbejdsløshed, i en negativ spiral. En arbejdsløsheds-situation eller periode med offentlig hjælp kan således bidrage til en nedadgående social spiral, hvis der ikke gribes ind, fra offentlig side.

Feltarbejdet fortæller at netop arbejdsløshed og alkoholmisbrug (og ludomani) er centrale problemer for mange lokalsamfund.”

(Grønlands Selvstyre 2011: 16)

”Socialarbejdere, der arbejdede med unge og deres problemer i dagligdagen, var af den opfattelse at mange forældres holdninger og adfærd var et problem, eftersom de alt for sjældent talte med deres børn. Et særligt problem var, at forældrene ofte accepterede deres børns hash- og alkoholmisbrug. De gav fx penge til at købe hash eller cigaretter for. En adfærd der kunne skyldes dårlig samvittighed pga. eget misbrug.

I en af de større byer skete der mange indberetninger fra skolens side. De fleste forhold drejede sig om omsorgssvigt, fx at større børn havde ansvar for deres mindre søskende (oftest pga. alkoholmisbrug i familien), børnene fik ikke nok mad, de kom ikke rettidigt i skole, samt i mindre omfang seksuelle overgreb. Ifølge skolen og børnehjemmets vurdering burde 25-30 % af byens børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Væresteder spiller en vigtig rolle i forhold til udsatte børn og unge.”

(Grønlands Selvstyre 2011: 19)

”Piareersarfik er et sted hvor unge kommer for at forbedre deres folkeskoleeksamen og dermed muliggøre en videregående uddannelse eller et arbejde, men det er også en institution, hvis elever er præget af sociale problemer. Ifølge de gennemførte interviews har mange eleverne netop ikke formået at klare folkeskolen, fordi de har haft sociale, psykiske og familiære problemer.”

(Grønlands Selvstyre 2011: 21)

”Misbrug har en mærkbar og meget negativ indflydelse på de enkelte husstandes situation, bl.a. med omsorgssvigt af familiernes børn og unge. Fx når kvinderne anvender mere tid på spil, en adfærd som kan udhule familiernes økonomi.”

(Grønlands Selvstyre 2011: 23)

”I byer, men især bygder, der var præget af et omfattende misbrug, var selv personer med tryk familiebaggrund og opvækst udsatte. De kan have svært ved at vælge en vennekreds, der ikke er misbrugere, og har større risiko for at indgå samliv/ægteskab med en partner i et misbrugsforhold.”

...

...

I en samtale med flere unge kvinder kom det frem, at der var en meget nær forbindelse mellem druk, jalousi og vold. De unge mente, at forbruget af alkohol havde at gøre med at det var svært at sætte ord på de følelser, der kom til udtryk fysisk i voldelig form.

(Grønlands Selvstyre 2011: 24)

(II) Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender (2017).

Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen (2017) *Redegørelse: Fattigdom og ulighed*. Nuuk

”Med afsæt i det af Inatsisartut vedtagne opdrag omfatter redegørelsen en bred diskussion af fattigdom som begreb samt bredt, anvendte metoder til at måle fattigdom ud fra en økonomisk tilgang og ud fra et bredere (forebyggende) perspektiv. Redegørelsen har således til hensigt at udrede forudsætningerne for at fastsætte en grønlandsk fattigdomsgrænse samt forebygge ulighed og fattigdom i det grønlandske samfund.”

(Grønlands Selvstyre 2017: 5)

”Indkomstfordelinger og -niveauer er således centrale forhold i en debat om fattigdom og bør indgå i en vurdering af fattigdommens udstrækning i et samfund. Men ser man eksempelvis på børnefattigdom i Grønland, vil det ikke være tilstrækkeligt at hæve børneydelserne for at løse problemet. Særligt i et forebyggelsesperspektiv vil det være en central forudsætning at begrænse misbrug og omsorgssvigt i børnefamilier og sikre børn adgang til en god skolegang, hvor de kan tillære sig de sociale og faglige kompetencer, som er nødvendige for at komme videre i uddannelsessystemet og deltage på arbejdsmarkedet.

Departementet for sociale anliggender fik i 2010 udarbejdet en rapport om fattigdom, der identificerede aspekter af afsavn og fattigdom via kvalitative borgerinterviews. Borgenes beretninger blev efterfølgende sammenholdt med resultater i levevilkårsundersøgelser m.m. med henblik på at definere områder i samfundet, der er særligt væsentlige at have i fokus i forhold til fattigdomsbekæmpelse. Også her blev misbrug og omsorgssvigt fremhævet blandt de mest elementære årsager til børnefattigdom, ligesom især bygdebørns mangel på adgang til god skolegang var et centralt fattigdomsdomæne.

Børnerettighedsinstitutionen MIO har ligeledes gennemført en undersøgelse af fattigdom. Rapporten ”Ingen børn skal vokse op i fattigdom” fra 2013 beskæftiger sig blandt andet med social ulighed i sundhed og viser, at unge fra hjem med en lav socioøkonomisk position har et dårligere fysisk og psykisk helbred og en mere risikobetonet sundhedsadfærd, ligesom risikoen for en opvækst med vold, seksuelle overgreb og alkoholmisbrug er højere i denne gruppe end i grupper med en højere socioøkonomisk position.”

(Grønlands Selvstyre 2017: 8)

”Fattigdomsforebyggelse afhænger således blandt andet af et samfunds kapacitet til at fremme social inklusion. Og som eksemplet yderligere illustrerer, går opgaven på tværs af ressort- og fagområder, hvorfor tværsektorielt og tværfagligt samarbejde i departementerne såvel som i kommunerne er grundlæggende forudsætninger for at foranstalte en effektiv fattigdomsbekæmpelse.”

(Grønlands Selvstyre 2017: 11)

(III) Grønlands Statistik (2017). De økonomisk udsatte. I perioden 2012-2016. Nuuk

<http://www.stat.gl/publ/da/SO/201705/pdf/2016%20De%20økonomisk%20udsatte.pdf>

Grønlands Statistik fik i Finanslov 2015 forøget bevillingen bl.a. for at finansiere en statistik, der belyser de økonomisk dårligst stillede.

Publikationen udkommer en gang om året i forlængelse af Grønlands Statistiks indkomstpublikation.

Nærværende publikation er den 2. i rækken af udgivelser om økonomisk udsatte. Familiestatistikken revideres årligt på baggrund af ny oplysninger om pardannelser, faderskab mv. Desuden er der foretaget revisioner i nogle af de registre på socialområdet, uddannelsesområdet og indkomstområdet, som ligger til grund for beregningen af økonomisk udsatte. Antallet af økonomisk udsatte beregnes derfor i forbindelse med nærværende publikation for hele perioden 2011-2016, og der kan være mindre ændringer i resultaterne i forhold til publikationen "De økonomisk udsatte i perioden 2011-2015", som udkom i december 2016.

Indledning

Nærværende publikation afgrænser antallet af personer i Grønland, der kan betegnes som økonomisk udsatte. Der fokuseres på personernes alder, køn og familie samt den lokalitet, hvor de har bopæl. Der tages udgangspunkt i en tilsvarende medianindkomstanalyse fra det danske ekspertudvalg om fattigdom. I den grønlandske undersøgelse anvendes imidlertid betegnelsen økonomisk udsatte frem for betegnelsen fattige for at understrege, at der ikke politisk er taget stilling til en eventuel fattigdomsgrænse.

Publikationens struktur

I publikationens kapitel 2 opridses baggrunden for analysen. Der tages udgangspunkt i den tilsvarende medianindkomstanalyse fra det danske ekspertudvalg om fattigdom [Ekspertudvalget for fattigdom, 2013. En dansk fattigdomsgrænse – analyser og forslag til opgørelsesmetoder]. Der redegøres kort for de overvejelser, der ligger til grund for analysen med særlig fokus på de områder, hvor Grønlands Statistik har valgt en anden metode end den danske.

I Kapitel 3 gennemgås resultaterne af den grønlandske analyse. Der fremlægges tal for hvor mange personer, der kan betegnes som økonomisk udsatte, og personerne fordeles efter familie, alder, køn samt den lokalitet, hvor de har bopæl.

En person betegnes som økonomisk udsat, hvis personens indkomst i en treårig periode hvert år har ligget under en given kritisk indkomstgrænse. Der oplistes resultater, hvor indkomstgrænsen for at være økonomisk udsat fastsættes til henholdsvis 50 pct. og 60 pct. af medianindkomsten.

Gini-koefficienten, at Risk of Poverty-rate og 80/20-ratio er tre forskellige ulighedsmål, der med forskelligt fokus beskriver en indkomstfordeling. De tre fordelingsmål beskriver hvert deres område af indkomstfordelingen.

- *Gini-koefficienten er et mål for fordelingen af alle indkomsterne, mens*
- *målet for den relative fattigdom (at-risk-of-poverty rate) fokuserer på de laveste indkomster, og*
- *ratio-80/20 beskriver forholdet mellem de højeste og de laveste indkomster.*

HJEMLØSHED

Siden begyndelsen af 00'erne har eksistensen af hjemløshed været en del af den socialpolitiske debat, og to undersøgelser er gennemført i regi af henholdsvis i samarbejde med Grønlands Hjemmestyre (2008):

Departementet for Familie og Sundhed. 2008. *Hjemløs i Grønland - et skøn over samtlige kommuners hjemløse*. Nuuk, Greenland: Departementet for Familie og Sundhed.

og Grønlands Selvstyre (2013):

Hansen, K.E., and Thor, A. 2013. *Hjemløshed i Grønland*. Copenhagen, Denmark: Statens Byggeforskningsinstitut

Uddrag af 2008-undersøgelsen – herunder undersøgelsens konklusion – bringes neden for.

Departementet for Familie og Sundhed. 2008. *Hjemløs i Grønland - et skøn over samtlige kommuners hjemløse*. Nuuk, Greenland: Departementet for Familie og Sundhed.

”Den hjemløse defineres i denne undersøgelse ud fra 7 situationer hvor vedkommende skal befinde sig i mindst en af følgende situationer (definitionen af en hjemløs er hentet i den danske nationale kortlægning af hjemløse, Hjemløshed i Danmark, 2007, SFI):

- Personen mangler tag over hovedet den kommende nat. Herunder regnes personer, som sover på gaden, i en trappeopgang, i et skur e.l., som giver en form for ly.
- Personen opholder sig på et akut/midlertidigt botilbud som fx herberger, forsorgshjem, natvarmestuer.
- Personen opholder sig på hotel, vandrerhjem, campingplads e.l. pga. hjemløshed.
- Personen bor midlertidigt og uden kontrakt hos venner/bekendte eller familie.
- Personen bor i midlertidig udslusningsbolig, støttebolig e.l. uden permanent kontrakt.
- Personen er under kriminalforsorgen, skal løslades inden for tre måneder, og der er ikke iværksat en boligløsning forud for løsladelsen.
- Personen er indlagt på en psykiatrisk afdeling eller opholder sig på en behandlingsinstitution og planlægges udskrevet inden for tre måneder, og der er ikke iværksat en boligløsning forud for udskrivningen.”

(Departementet for Familie og Sundhed. 2008: 4)

”Konklusion

Andelen af hjemløse i Grønland er på 514 personer eller 0,9 procent af den samlede befolkning, uden oplysninger fra Nuuk Kommune. Det må forventes at andelen af hjemløse i Nuuk vil kunne bidrage til en stigning i det samlede antal af hjemløse.

Der findes store regionale forskelle i antallet og sammensætningen af hjemløse. I Upernavik og Kangaatsiaq er det primært unge fra 18 – 30årige der er hjemløse, hvor det i resten af landet er gruppen af 31 – 60årige.

Der findes 2 grupper af hjemløse, der skønnes at udgøre cirka 50 procent hver af den samlede andel af hjemløse.

Grupperne af hjemløse består af en gruppe af midlertidige hjemløse, eller boligløse hjemløse, hvor det primære problem for denne gruppe, skønnes at være den manglende adgang til en bolig. Selvom denne gruppe skønnes selv at kunne komme igennem problemerne med at stå uden bolig, befinder mange i denne gruppe sig alligevel i en sårbar situation, hvor der er risiko for at vedkommende, kan ende i gruppen af hjemløse med sociale problemer.

Den anden gruppe af hjemløse har dybere sociale og personlige problemer, og det skønnes, at denne gruppe ikke vil være i stand til at overkomme disse problemer alene, hvis de fik adgang til en bolig. Størstedelen i denne gruppe er hjemløs på grund af restancer og klagemål i forhold til tidligere lejeforhold. Denne gruppe har brug for en indsats på flere områder.

Hvis gruppen af midlertidige hjemløse anses for selv at kunne løse deres boligproblem, er andelen af hjemløse der har brug for en yderligere indsats på mindst (uden hjemløse fra Nuuk) 0,5 procent af den samlede befolkning.

13 procent af de hjemløse har børn med sig. Det kan ikke præcist opgøres hvor stor en andel af børn under 18 år der er hjemløse, eller om disse bor fast hos familie eller flytter meget rundt. Det skønnes ud fra opgørelserne fra kommunerne, at hjemløse med børn som oftest bor mere fast hos bedsteforældre og familie, frem for at flytte fra sted til sted.

Igangværende initiativer for hjemløse efterlyser en indsats, som sætter ind på flere fronter overfor personer der er endt i hjemløshed.”

(Departementet for Familie og Sundhed. 2008: 21)

Grønlandske børn og unge – en gennemgang af undersøgelser om børn og unges levevilkår og livskvalitet – (denne del er udarbejdet i samarbejde med forskningsassistent Tuperna Kristensen)

Der er over en årrække gennemført en række undersøgelser om børn og unges levevilkår og livskvalitet – både undersøgelser, der udelukkende fokuserede på børn og undersøgelser, der belyste børns og unges vilkår som en del af familier og husholdninger eller som aldersgrupper sammenlignet med andre aldersgrupper i befolkningen. Befolkningsundersøgelserne, der er gennemført jævnligt siden 1994 af Statens Institut for Folkesundhed i samarbejde med de grønlandske sundhedsmyndigheder er eksempler på sidstnævnte.

Nærværende oversigt har til hensigt at skabe et overblik over undersøgelser om grønlandske børn og unge, deres levevilkår og trivsel. Gennem denne litteraturgennemgang er det aktuelt målet at bidrage til Kalaallit Røde Kors' projekt om sårbare grupper i Grønland. I et længere perspektiv er det – gennem videreudvikling af oversigten til en egentlig annoteret bibliografi – hensigten at styrke det faglige grundlag for såvel den videre forskning inden for børne- og ungeområdet som for den offentlige diskussion af børns og unges vilkår i Grønland og i forlængelse heraf også styrke grundlaget for den løbende politikudvikling på området.

I en artikel i *International Journal of Circumpolar Health (IJCH)* i 2017² gennemgik og kategoriserede Glendøs og Berliner de seneste 40 års børne- og ungeforskning i Grønland (Glendøs & Berliner 2017). Et af resultaterne er opgjort i nedenstående oversigt, hvor publikationerne på baggrund af de fire årtiers forskning er kategoriseret (ibid.).

Nedenstående litteraturgennemgang inddrager alene forskning og udredning af børns og unges vilkår, der er offentliggjort siden 2000 og alene rapporter og undersøgelser, der er udarbejdet på foranledning eller i regi af Grønlands Hjemmestyre/Selvstyre og dets institutioner. Ud over det ressortansvarlige landsstyreområde/departement har særligt to enheder været aktive i forbindelse med sikring af en mere systematisk dokumentations- og analysevirksomhed i denne periode:

- MIPI, Videnscenter om Børn og Unge i Grønland, der etableredes i 2004 i medfør af Landstingslov nr. 26 af 18. december 2003. Videnscenterets opgave var som dokumentationscenter at indsamle og systematisere viden om børns og unges vilkår i Grønland. ”Der indsamles oplysninger med udgangspunkt i barnet, f.eks. familiemæssige, sociale, sundheds-, skole- og bolig-mæssige forhold.” <http://www.mipi.gl/da/> MIPI's aktiviteter ophørte i 2012, da der etableredes en Børnetalsmandsinstitution, MIO.
- MIO er Grønlands Børnerettighedsinstitution. MIO blev etableret i foråret 2012 arbejder – ifølge institutionens hjemmeside – for at udbrede kendskabet om FN's Konvention om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen) i Grønland. MIO arbejder for, at FN's Børnekonvention omsættes til konkrete indsatser, som forbedrer dagligdagen for – særligt udsatte – børn og unge i Grønland. <http://mio.gl/om-mio/?lang=da>

² Glendøs, M. & Berliner, P. (2017). *Forty years of research concerning children and youth in Greenland: a mapping review*. In: INTERNATIONAL JOURNAL OF CIRCUMPOLAR HEALTH, 2017 VOL. 76, 1323526 <https://doi.org/10.1080/22423982.2017.1323526> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5497539/pdf/zich-76-1323526.pdf>

Mens MIPI og MIO har været igangsættende og organiserende i forhold til dokumentations og analysevirksomheden på børne- og ungdområdet har ikke mindst Grønlands Statistik, Statens Institut for Folkesundhed/Syddansk Universitet, Institut for Velfærdsforskning/SFI – Det Nationale Center for Velfærd og forskere tilknyttet den grønlandske del af HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) stået for gennemførelse af undersøgelser, analyser og etablering af det nødvendige datagrundlag.

NB: se i øvrigt de generelle kommentarer til litteraturgennemgangen først i 'Oversigten'.

Figur: Temaer i børne- og ungdomsforskning i Grønland 1976-2016.

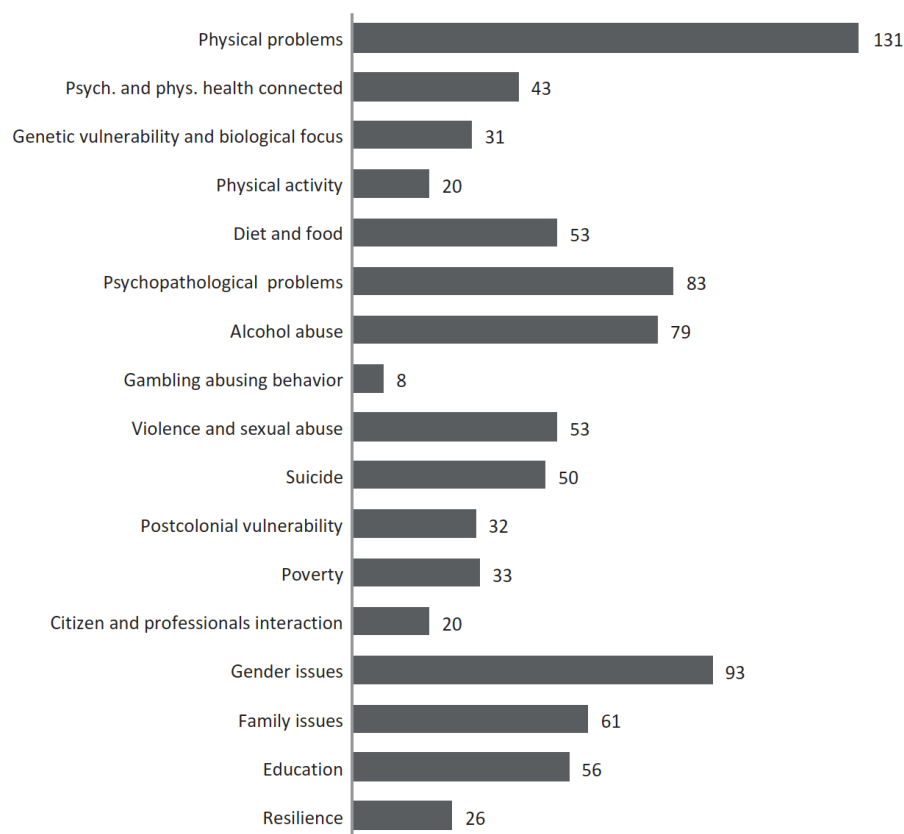

Figure 3. Themes in the studies on children and youth in Greenland, 1976–2016.

Kilde: Glendø & Berliner (2017).

MIPI – Videnscenter for børn og unge (I)

Børns Levestandard i Grønland

Rapporterne er forfattet af: Sissel Lea Nielsen, Christina Schnohr og Steen Wulff

- ***Børns Levestandard i Grønland del 1: "Børn med afsavn - interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi"***

Udgivet: 1. juni 2007

Rapporten handler om hvordan børn i familier oplever og håndterer familiens økonomiske situation. Denne rapport tager udgangspunktet i et børneperspektiv således:

Den første af de tre delundersøgelser omhandler interviews med børn og forældre fra familier, hvor den ene eller begge forældre modtager offentlig hjælp.

De andre to delrapporter repræsenterer ikke en specifik indkomstgruppe. Den ene er baseret på stile skrevet af elever i folkeskolens 9.-10. klasser, og den sidste del indeholder tegninger af børn i alderen 11-12 år.

Datagrundlaget stammer fra Nuuk og Nordgrønland.

Rapporten findes som en sammenfatning på dansk og grønlandsk, samt som helhed på dansk og grønlandsk her: <http://www.mipi.gl/da/MIPIs-udgivelser/Borns-levestandard-i-Gronland>

- ***Børns levestandard del 2: Børnefattigdom i Grønland - en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn***

Udgivet: 17. september 2007

Baseret på udtræk fra Grønlands Statistik om indkomster, sociale ydelser og husstandssammensætninger kortlægger rapporten, hvor mange og hvilke børn der kan betegnes som værende berørt af fattigdom i Grønland.

Dertil analyserer rapporten, hvilke faktorer der påvirker risikoen for, at et barn kommer til at leve i fattigdom. Der er i Grønland ikke en officielt fastlagt fattigdomsgrænse, som rapporten kan tage udgangspunkt i. Rapporten bruger derfor i stedet andre internationalt anerkendte metoder, blandt andet ved hjælp af tre forskellige mål for fattigdom: 1) Relativ fattigdom, 2) Trangsvurderet hjælp fattigdom og 3) Implicit fattigdom.

Rapporten findes som en sammenfatning på dansk og grønlandsk, samt som helhed også på dansk og grønlandsk: <http://www.mipi.gl/da/MIPIs-udgivelser/Borns-levestandard-i-Gronland>

- ***Børns Levestandard del 3: FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard***

Udgivet: 1. november 2007

På baggrund af konklusionerne fra del 1 og del 2 vurderes der i denne rapport, om grønlandske børn nyder retten ”til den levestandard, der kræves for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sociale udvikling”, som børn har ifølge FN's børnekonvention.

Rapporten gennemgår også, hvordan bestemmelsen skal forstås.

Dertil videregiver rapporten anbefalinger fra FN om, hvordan man kan overvåge og forbedre børns levestandard.

Rapporten findes som en sammenfatning på dansk og grønlandsk, samt som helhed også på dansk og grønlandsk: <http://www.mipi.gl/da/MIPIS-udgivelser/Borns-levestandard-i-Gronland>

MIPI – Videnscenter for børn og unge (II)

- ***Familiers levevilkår, Kommenteret statistik, 2004***

Rapporten skaber overblik over og belyser grønlandske familiers levevilkår, primært ud fra en opsamling af den eksisterende viden og statistik. ”Familiers Levevilkår 2004” er udgivet i anledning af Familie-10-året.

Emner som bliver berørt er: Indkomstforhold, uddannelse og erhverv, boligforhold, fritidens betydning for trivsel, sundhed, omsorg og omsorgssvigt og social anbragte børn.

Rapporten er udarbejdet på grønlandsk og dansk i én rapport.

Kommunernes børne- og ungdomspolitik (2005) af Peter Dahler-Larsen

Formålet med dette review er at gøre status over de grønlandske kommuners arbejde med børne- og ungepolitik og pege på nogle centrale temaer og problemer i dette arbejde. (s. 3)

Børne- og ungepolitikkerne har således en ganske forskellig udformning og et meget lidt standardiseret præg. Det tyder på, at man hver især ’prøver sig frem’ og kommunerne ikke lærer af/efterligner hinandens politikker. (s. 5-6)

Der er en stærk overvægt af brede formuleringer i børne- og ungepolitikernes målsætninger, som kritiseres for at ikke at være operationaliserbare og svære at bruge som rettesnor i det daglige arbejde. (s. 8), men der findes også eksempler på konkrete, operationelle mål. (s. 9)

Analysen er foretaget ud fra børne- og ungepolitikker fra Aasiaat, Ilulissat, Qasigiannuit og Nuuk (s. 4)

Rapporten findes også på grønlandsk her:

<http://mipi.nanoq.gl/Emner/e%20Udgivelser/~media/4DA0A5A2C75A412A9FF41AAC1D8008E9.ashx>

Statistik om børn og unge i Grønland

Denne serie indeholder statistiske oplysninger om børn og unge. Formålet er at få et konkret udgangspunkt, for at se, hvordan det står til på børn og ungeområdet.

Til disse udgivelser findes der også temadele (med undtagelse af den første udgivelse fra 2003), man skal dog være opmærksom på at disse findes separate fra udgivelserne.

Børn og unge defineres her som de 0-24 årige.

Data er indhentet fra forskellige centrale myndigheder i Grønland samt Grønlands Statistik.

Statistik om børn og unge i Grønland – 2003

Denne udgivelse indeholder emner som: Demografiske oplysninger, økonomi, uddannelse, sundhed, misbrug, kriminalitet og børn og unge på døgninstitutioner.

Udgivelsen er både på dansk og grønlandsk.

Statistik om børn og unge i Grønland – 2005

Denne udgivelse indeholder emner som: Demografiske oplysninger, økonomi, uddannelse, sundhed, kriminalitet og børn og unge på døgninstitutioner.

Temadelen handler om børn og unges adgang til pasning, skole og fritidsaktiviteter. Her konkluderer man at der er meget forskellige muligheder for børn i Grønland hvad angår pasning af de mindste, hvor mange penge der bruges på tilskud til fritids- og kulturelle aktiviteter og hvor stor en dækning der er af lærernormeringen, der dækkes af uddannede lærere. (s. 14)

Udgivelsen er både på dansk og grønlandsk.

Statistik om børn og unge i Grønland – 2007-2008

Denne udgivelse indeholder emner som: Demografiske oplysninger, økonomi, uddannelse, sundhed, kriminalitet og børn og unge på døgninstitutioner.

Temadelen handler om børn og unge med god trivsel. Denne undersøgelse tegner et billede af unge med god trivsel i Grønland ud fra forskellige spørgeskemaundersøgelser blandt skolebørn.

Omkring halvdelen af de adspurgte skolebørn har angivet at de trives godt i den pågældende måned på det tidspunkt, de har svaret på et spørgeskema fra undersøgelsen ”Unge trivsel i Grønland 2004”.

Fælles for børn og unge med god trivsel er, at de har let ved at kommunikere med deres venner, kammerater, kærester og forældre om problemer (s. 16)

Udgivelsen er både på dansk og grønlandsk.

- ***Nøgletal om børn og unge i Grønland***

Nøgletal om børn og unge i Grønland indeholder centrale tal om børn og unge i Grønland. Formålet er at sætte fokus på og følge udviklingen i børns og unges levevilkår.

Denne serie har førhen været offentliggjort under titlen ”Statistik om børn og unge i Grønland” – og grunden til ændringen af navnet er, at betegnelsen statistik signalerer en analytisk belysning af et emne, og disse udgivelser er mere oversigt over tal, og er ikke analyser.

Til disse udgivelser findes der også temadele, disse kan findes separat fra rapporterne.

Børn og unge defineres her som de 0-24 årige.

Data er indhentet fra Landslægeembedet, Inerisaavik, Grønlands Statistik samt Selvstyret.

Nøgletal om børn og unge i Grønland 2009 indeholder emner som: Demografiske oplysninger, offentlige ydelser og ledighed, uddannelse, sundhed, kriminalitet, børn og unge på døgninstitutioner.

Temadelen handler om kultur og idræt, hvor målet har været at synliggøre nogle af de kommunale kulturelle og idrætsmæssige tilbud, der er til rådighed for børn og unge. Der blev dog påpeget, at der ikke ville optræde en udtømmende liste over alle tilbud.

Udgivelsen er både på dansk og grønlandsk.

Nøgletal om børn og unge i Grønland 2011 indeholder emner som: Demografi, offentlige ydelser og ledighed, uddannelse, sundhed og børn og unge på døgninstitutioner.

Temadelen handler om Piareersafiit, hvor fokus er på den såkaldte restgruppe, der ikke kommer videre i uddannelsessystemet efter folkeskolen.

Resultaterne fra temadelen viser, at mange af Piareersarfiits ansøgere har et gennemsnit fra folkeskolen, der er så godt, at de ikke behøver at gå på Piareersarfiit, men kan gå direkte til en erhvervs- eller studieforbereende uddannelse. Dette kan være en indikator for, at de føler sig usikre på deres egne evner og formåen efter folkeskolen.

Langt størstedelen af eleverne var på centrene for at få opkvalificering.

Den største gruppe ved AEU2-prøverne er de 18-25 årige. (s. 29)

Udgivelsen er både på dansk og grønlandsk.

Curtis, T., Larsen, H. B., Helweg-Larsen, K., Pedersen, C. P., Olesen, I., Sørensen, K., Jørgensen, M. E. & Bjerregaard, B. (2006). *Unge trivsel i Grønland 2004-2005*. INUSSUK – Arktisk Forskningsjournal 2006:1. Nuuk: Direktoratet for Uddannelse, Forskning og Kirke.

Rapporten beskriver unges livsbetingelser og trivsel i Grønland og en række risikofaktorer for mistrivsel, selvmordsadfærd og helbredsproblemer.

Resultaterne viser at 37 % af de unge har tænkt alvorligt på at begå selvmord, mens 23 % havde forsøgt at begå selvmord. (s.44)

Unge piger har markant oftere end unge drenge rapporteret om selvmordsadfærd i form af selvmordstanker og selvmordsforsøg. (s.45)

Det er påfaldende, at over en fjerdedel af de unge, der har forsøgt selvmord, kender nogen, der har begået selvmord (27 %), og at over halvdelen af de unge, der har forsøgt selvmord, har haft en kæreste eller en god ven, der har begået selvmord (58 %). (s. 48)

Endvidere viser resultaterne at der er en række markante faktorer der gør sig gældende for de unge, der rapporterer om seksuelle overgreb i modsætning til dem der ikke har oplevet strafbare seksuelle erfaringer før 15 års alderen, disse faktorer er:

- De unge, der har været udsat for strafbare, seksuelle overgreb, oftere har boet i en bygd i 10 års alderen.
- De unge har oftere været vidne til alkoholproblemer i den nærmeste familie.
- De unge har oftere været udsat for omsorgssvigt, her i form af fysisk afstraffelse fra forældrenes side.
- Endelig er disse unge oftere selv begyndt at drikke alkohol før 13 års alderen. (s. 59)

Datamaterialet omfatter 508 unge i alderen 15-18- år fra byerne: Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq og Qaqortoq. Data er indsamlet ved computerbaserede selvudfyldte interviews.

Rapporten er udarbejdet på grønlandsk og dansk i én rapport.

Dahl-Petersen, I., Pedersen, C. P., & Bjerregaard, P. (2007). Notat om unge med god trivsel. København: Syddansk Universitet. Statens Institut for Folkesundhed

Rapporten tager udgangspunkt i en anden undersøgelse 'Unge trivsel i Grønland 2004-2005' af Tine Curtis m.fl.

Det, der kendetegner unge med god trivsel er: Gode sociale relationer, ikke at føle sig uønsket alene og en positiv vurdering af eget helbred. Endvidere har det betydning for pigernes trivsel hvor let det er at tale med forældrene om problemer og om forældrene er flyttet fra hinanden. For drengene har det betydning for deres trivsel at være fysisk aktive.

De unges eget bud på, hvad der skal til, for at børn kan få det bedre i Grønland er: Opprioritering af familielivet, indsats rettet mod mere åbenhed blandt forældre og børn, fokus på at lavere alkoholforbrug blandt voksne og et ønske om en mere indgribende rolle fra samfundets side. (s. 18)

Datamaterialet omfatter 508 unge i alderen 15-17- år samt enkelte 18-årige skoleelever fra 9. -11. klasse fra byerne: Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq og Qaqortoq.

Rapporten foreligger på grønlandsk:

http://www.mipi.gl/~media/MIPI/MIPI_udgivelser/trivsel%20med%20C3%A5rstal%20KAL%20%20rettet%2011092008.pdf?la=da

Pedersen, C. P., Dahl-Petersen, I. & Bjerregaard, P. (2007). *Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt unge i Grønland*. Notatet er udgivet i samarbejde mellem MIPI – Videnscenter om børn og unge, Paarisa - Direktoratet for Sundhed/Grønlands Hjemmestyre, og Statens Institut for Folkesundhed.

Denne rapport er en uddybende analyse af det indsamlede datamateriale fra en anden rapport 'Unge i Grønland 2004-2005' af Tine Curtis m.fl.

Man har i rapporten analyseret sammenhængen mellem selvmordsadfærd og disse variabler: Socio-demografiske forhold, opvækstforhold, sociale relationer, livsstilsfaktorer, skole/fritid, belastende oplevelser og sundhed og psykisk helbred.

Resultaterne af analyserne viser, at nedenstående faktorer har en stor betydning for selvmordsadfærd:

For drengene: At have venner eller kærester, der har begået selvmord, at være uønsket alene, brud med kæreste og dårligt selvvurderet helbred.

For pigerne: Seksuelle overgreb, uønsket alene, problemer med at tale med forældre, dårligt fagligt standpunkt i skolen, dårligt selvvurderet helbred og flere symptomer på depression.

Der er desuden en sammenhæng mellem selvmordsforsøg og faktorer som alkoholforbrug og problemer i skolen.

De unge efterspurgte mere omsorg, opmærksomhed og lydhørhed fra de voksne, flere henvendelses-muligheder og at blive bedre til at tale sammen og lytte til hinanden. (s. 14-17)

Datamaterialet omfatter 508 unge i alderen 15-17- år samt enkelte 18-årige skoleelever fra 9. -11. klasse fra byerne: Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq og Qaqortoq.

Rapporten foreligger på grønlandsk:

http://www.mipi.gl/~media/MIPI/MIPI_viden_om_boern_og_unge/Kategorier/Selvord/Notat%20om%20selvmordsadf%C3%A6rd%20gl.pdf?la=da

Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt unge i Grønland om sammenhænge mellem selvmordsadfærd og forskellige sociale problemer:

Der er mange forklaringer på årsager til selvmordsadfærd, men gennemgående tegner der sig et billede af, at faktorer som usikre opvækstvilkår, personlige kriser forårsaget af konflikter med kæresten eller andre nære relationer, andres selvmord og alkoholproblemer er medvirkende årsager til selvmordshandlinger (Lyng, 2002; Thorslund, 1992; Leineweber et al, 2001). Flere undersøgelser har også fundet en sammenhæng mellem alkoholproblemer og selvmord. Befolkningsundersøgelserne viser en sammenhæng mellem alkoholproblemer i familien, seksuelle overgreb og selvmordstanker (Bjerregaard, 2006) og Grove & Lyng fandt, at blandt de vigtigste determinanter for selvmordsforsøg er en usikker opvækst med alkoholproblemer i hjemmet, egne alkoholproblemer og problemfyldte relationer til nære sociale relationer (Grove & Lyng, 1979). (Pedersen et al. 2007: 5)

Depressionssymptomerne viser en stærk sammenhæng med selvmordsadfærd for både drenge og piger, og betydningen af andres selvmord er stor for både drenge og piger i forhold til selvmordsforsøg. For drengene har desuden faktorer som at være uønsket alene og brud med kæreste stor betydning for selvmordsadfærd. For pigerne er det seksuelle overgreb, der har den største betydning for selvmordsforsøg. Desuden har det at være uønsket alene og at have problemer med at tale med forældre en betydning for pigerne. I de statistiske modeller uden depression indtræder selvvurderet helbred som indikator for den psykiske trivsel, og for drenges selvmordsforsøg desuden bopæl i bygd ved 10 års alder og konflikter med forældre som statistisk signifikante, forklarende faktorer. (ibid: 15-16)

Resultatet af analyserne vidner om stærke sammenhænge mellem selvmordsadfærd og faktorer som ensomhed (at være alene selvom man egentlig har mere lyst til at være sammen med andre), traumatiske hændelser og for pigerne vanskeligt at tale om problemerne med forældrene. Disse resultater bekræfter ovenstående undersøgelsers resultater. (ibid: 16)

Niclasen, B., Løngard, K., Laursen, L. K. & Schnohr, C. (2007). Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006 [Health on the top of the world]. Inussuk Arktisk Forskningsjournal 2007:1. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre.

Den fjerde rapport i undersøgelsen 'Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) foretaget i 2006 søger både at inddrage nye områder og samtidig følge op på vigtige tendenser fra de tidligere HBSC-undersøgelser.

Resultaterne viser, at knapt fire ud af fem elever godt eller meget godt kan lide at gå i skole. (s. 47) Der var i alt 85 % af eleverne, der ikke blev mobbet eller blev mobbet sjældnere end én gang om ugen, hvilket var et lille fald i forhold til andelen i 2002. Af de elever, der oplevede at blive mobbet, var der som tidligere flere piger (9 % af alle elever) end drenge (6%). Der var forskel mellem

aldersgrupperne, idet de yngre blev mobbet hyppigst. (s. 56)

Selvvurderet helbred er en god indikator for børns (og voksnes) evne til at håndtere udfordringer i hverdagen og til at forudsige deres helbred på længere på sigt. Det var særligt de ældste piger, der vurderede deres helbred negativt, idet 34 % af disse udtrykte, at de havde nogenlunde eller dårligt helbred mod 20 % af de ældste drenge. (s. 61)

I emnet om livskvalitet vurderede 74 % af alle elever, at de havde høj livskvalitet, mod 81 % i 2002. Det vil sige, at andelen af grønlandske elever med en høj livskvalitet synes at have en faldende tendens. (s. 63)

I alt 77 % af de 15-17 årige elever havde aldrig prøvet at ryge hash, hvilket var uændret siden 2003, og at 92 % angav at de aldrig havde prøvet at sniffe. (s. 102, 104)

I alt havde 53 grønlandske skoler med 4.123 elever valgt at deltage.

Rapporten foreligger på grønlandsk og dansk i én rapport.

Christensen, E., Kristensen, L. G. & Baviskar, S. (2008). *Børn i Grønland - en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. København: Institut for Velfærdsforskning/SFI – Det Nationale Forskningscenter For Velfærd 2009:01. ISSN: 1396-1810. ISBN: 978-87-7487-923-7

Rapporten handler om 0-14-åriges og deres familiers trivsel. Målet var at få et bedre overblik med informationer om børns og familiers generelle trivsel, samt informationer om forekomst af omsorgssvigt.

Resultaterne viser at de fleste børn har et almindeligt godt og velfungerende liv, og at der er et mindretal (en tredjedel af børnene) der har alvorlige vanskeligheder i form af: drillerier, trivselsproblemer, seksuelle overgreb, forældre med alkoholproblemer, mødre der udsættes for fysisk mishandling og forældre med få økonomiske, sociale og personlige ressourcer.

Resultatet for de ældre børn viser at:

- 85 % af skolepigerne og 75 % af skoledrengene trives godt
- 15 % af skolepigerne og 25 % af skoledrengene tilsvarende har trivselsproblemer
- trivselsproblemerne generelt forekommer oftere hos de ældre skolebørn
- problemerne i særlig grad er knyttet til samvær med andre børn
- 8 % af såvel piger som drenge er placeret uden for det sociale fællesskab
- især de ældste af børnene har psykologiske vanskeligheder (s. 70)

I undersøgelsen oplyser forældrene, at der i alt er 3 % af børnene, der får lussinger, og 3 % af børnene, der får endefulde af deres forældre som en del af opdragelsen. (s. 78)

Rapporten konkluderer, at 4 % af børnene har været udsat for aktivt fysisk omsorgssvigt.

I spørgsmålet om passiv fysisk omsorgssvigt anføres det, at i alt 5 % af børnene har oplevet enten at være alene hjemme, eller at gå sultne i seng, fordi der ikke var mad i hjemmet. (s. 79)

Omkring 15 % af børnene, lever aktuelt i en familie, hvor moren oplyser, at der er alkoholproblemer. (s. 84)

Undersøgelsen er en kvantitativ interviewundersøgelse via telefon, hvor 1160 børn i alderen 0-14 år indgik i undersøgelsen – i de tilfælde hvor barnet var under 11 år, var det børnenes værge, der blev interviewet.

Niclasen, B. 2009. *Børns sundhed i socialt perspektiv med udgangspunkt i Inuuneritta-Folkesundhedsprogrammet*. Nuuk: Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Illisimasaqarfik (MIPI). ISBN 978-87-993449-0-1

Denne rapport belyser ulighed i sundhedsområdet for børn i Grønland. Koblingen mellem social ulighed og sundhed er interessant fordi viden om ydre forholds betydning for sundheden mangler, da den overvejende del af den offentliggjorte forskning typisk omhandler enkeltsygdomme og sjældent ses i et socialt perspektiv eller inkluderer sociale, økonomiske og uddannelsesmæssige forhold, der er en del af de samfundsmæssige vilkår, som har betydning for sundheden.

Emner, der bliver berørt i rapporten er: Mad og kostvaner, alkohol og rygning, fysisk aktivitet og inaktivitet, tidlig indsats, tandsundhed og ressourcer.

Rapporten viser, at alt peger på at nogle børns ringere sundhed også har baggrund i faktorer, der ligger udenfor det enkelte barns eller den enkelte families indflydelse, og at børn med ringere sundhed eller ringere forudsætninger for sundhed er overrepræsenteret i yderdistrikter og bygder. (s. 35)

Datagrundlaget er blandt andet uddrag fra HBSC data materiale, nye dataudtræk specielt til denne rapport, Grønlands Statistik, det nationale fødselsregister, det grønlandske sundhedsvæsen og Landslægen.

Pedersen, L. T. (2009). *Børn og unge med domfældte og indsatte forældre*. Nuuk: MIPI – Videnscenter om Børn og Unge.

Denne rapport er en mindre undersøgelse om børn af domfældte og indsatte i Grønland.

Resultater i rapporten viser, at i 2006 havde 1 ud af 14 børn en forælder der blev kendt skyldig for en forbrydelse i Grønland. Forældrene overtrådte hyppigst kriminalloven og forseelserne var oftest vold og tyveri. (s. 14)

131 børn havde forældre, der blev dømt til anstalt og anbringelsesperioden var gennemsnitligt 11 måneder.

Børn med domfældte eller indsatte forældre var oftest 0-9 år, og der var lidt flere drenge end piger. Hovedparten boede i byerne. (s. 14)

Denne rapport er baseret på dansk og international litteratur, samtaler med relevante offentlige instanser og data, der er stillet til rådighed af Grønlands Statistik.

Rapporten *Børn og unge med domfældte og indsatte forældre*: om af sårbarhed og børn og unge af domfældte som en sårbar gruppe

Internationalt er der observeret en række psykiske og adfærdsmæssige reaktioner hos børn af fængslede, blandt andet: Øget forekomst af depressive symptomer, aggressiv, antisocial og kriminel adfærd, øget brug af tobak og alkohol, følelser som angst, forladthed, afsavn, skyld og skam. Barnet kan opleve at måtte flytte fra sine vante omgivelser, og familien kan komme til at lide under knap økonomi, stigmatisering og marginalisering. Emnet er tabuiseret og derfor mangler barnet ofte voksne at tale med.

Det er sandsynligt, at børn af domfældte og indsatte i Grønland også vil opleve nogle af disse følger. (ibid.: 14-15)

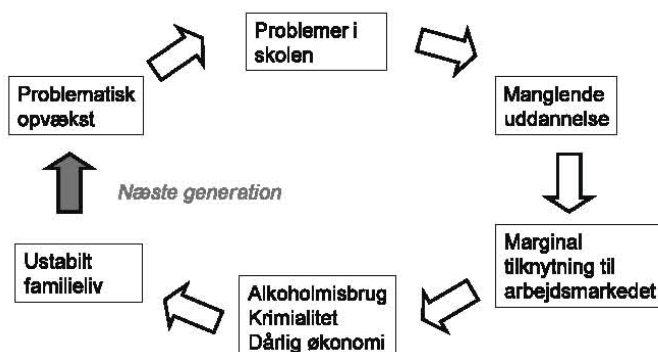
Børn af domfældte og indsatte udgør en yderst sårbar og ofte overset gruppe i Grønland. Området bærer præg af underprioritering og knappe ressourcer, men en række tiltag vil formodentlig kunne forbedre forholdene for disse børn, dette kræver dog kortlægning, indsamling af viden og dokumentation. (Pedersen 2009: 15)

Rapporten findes også på grønlandsk:

http://www.mipi.gl/~media/MIPI/MIPI_udgivelser/B%C3%B8rn%20af%20domf%C3%A6ldte%20OKAL%20%20%20FINAL%20til%20hjemmesiden.pdf?la=da

Skatte- og Velfærdskommissionen (2011). Vores velstand og velfærd – kræver handling nu. ISBN 978-87-994525-0-7. www.nanoq.gl

I 2009 nedsatte Naalakkersuisut en Skatte- og Velfærdskommission, der i marts 2011 fremlagde betænkningen *Vores velstand og velfærd – kræver handling nu*. (Skatte- og Velfærdskommissionen 2011a). Kommissionen havde som en del af grundlaget for sit arbejde fået udarbejdet en Baggrundsrapport *Børn og Unge* (Skatte- og Velfærdskommissionen 2011b). Kommissionen gennemførte ikke selvstændige analyser men byggede på eksisterende grønlandske undersøgelser af børns og unges trivsel og internationale erfaringer og inddrog bl.a. diskussionen om betydningen af social arv – ikke mindst mulige konsekvenser af negativ social arv – for børns og unges udvikling: *Negativ social arv kan gøre opvæksten problemfyldt, og det efterfølges ofte af en problematisk skolegang og manglende succes i uddannelsessystemet. Dette giver en dårlig indgang til arbejdsmarkedet og medfører derfor hyppige jobskift, arbejdsløshed og marginalisering. Til dette er ofte knyttet misbrugsproblemer og sociale problemer. Dermed er der en stor risiko for en negativ spiral, hvor børnene oplever en problematisk opvækst og dermed har en stor risiko for at gennemleve det samme forløb som forældrene, jfr. figur 1.1.*

(Skatte- og Velfærdskommissionen 2011b: 4-5).

Kommissionen identificerede i *Baggrundsrapporten* en række 'udfordringer' i forbindelse med børns og unges trivsel:

- *I forhold til befolkningens størrelse er der generelt et meget højt niveau af børn, der må forventes at have behov for indsats.*
- *Der er massiv mangel på uddannet personale. Landsdækkende er der en hel del ubesatte stillinger på området, og store dele af det ansatte personale mangler de faglige uddannelser og kompetencer, som der er behov for, og de sidder ofte alene med arbejdet. Følgelig er der en stor udskiftning blandt dette personale. Desuden besættes en del stillinger af danskere for kortere perioder.*
- *På landsplan eksisterer der store uligheder mellem områder. Børn, der lever i yderområder og bygderne i særligt Nord- og Østgrønland er generelt mere udsatte end børn fra de større byer. Bygder og yderdistrikter er samtidig de områder, hvor både socialvæsenet og sundhedsvæsenet har den mindste specialisering og det mindst udbyggede tilbud*
- *Der er børn med identificeret mistrivsel, som venter på indsats, grundet manglende ressourcer og indsatsmuligheder.*
- *På baggrund af tidlig indsats identificeres problemer i familier og hos børn tidligere, men der er ofte ikke ressourcer til at tilbyde videre indsats i form af behandling, anbringelse mm.*
- *Der mangler koordinering og sammenhæng mellem indsatser.*
- *Helt basalt mangler der viden og data på børne- ungeområdet om hvilke indsatser, der virker. Der mangler systematik i socialforvaltningernes arbejde, og der mangler den rette metodeudvikling. Der er meget lidt eksplicit formuleret viden om antagelserne af de sociale indsatsers virkning.*

(Skatte- og Velfærdskommissionen 2011b: 32).

Christensen, E. & Hansen, H. (2011). Den sociale indsats for børn og unge i Grønland. Kortlægning af aktiviteterne 2011. København: SFI. Det Nationale Forskningscenter For Velfærd 11:24. ISSN: 1396-1810. ISBN: 978-87-7119-025-0. e-ISBN: 978-87-7119-026-7

Rapporten giver et overblik over den sociale børne- og ungeindsats i Grønland ved at opgøre hvor mange og hvilke indsatser, der er i gang i løbet af 2011.

Rapportens resultater viser, at langt de fleste indsatser er oplysningskampagner igangsat af PAARISA, og at der er få indsatser at finde i bygderne. De fleste indsatser findes i Kommuneqarfik Sermersooq og Qaasuitsup Kommune. Mange af indsatserne er varige mens enkelte indsatser har en mere kortvarig karakter. Der er flere store indsatser af typen døgninstitutioner/børnehjem samt holdningsbearbejdende kampagner.

Målgrupperne er i høj grad familier med børn, særligt børn i alderen 6-13 år og 14-17 år.

Halvdelen af finansieringen og styringen af indsatser kommer fra de fire kommuner, mens Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling bidrager med knapt en femtedel. Den sidste del af indsatserne styres af forskellige NGO'er, private foreninger samt selvejende institutioner eller privatejede institutioner.

Fonde og indsamlede midler finansierer primært specifikke indsatser, der dels er helt konkrete, dels er nye på den måde, at de tager fat på hidtil uløste opgaver. (s. 8-9)

Datamaterialet er indhentet fra budgetter for 2011 for Grønlands Selvstyre, landets fire kommuner en række selvejende institutioner, private institutioner, NGO organisationer samt private foreninger og organisationer. I alt er der informationer om 141 forskellige indsatser.

Nielsen, B. & Bjerregaard, P. (eds) (2012). Folkesundhed blandt skolebørn - Resultater fra HBSC undersøgelsen i 2010. SIF's Grønlandsskrifter nr. 22. København: Statens Institut for Folkesundhed ved Syddansk Universitet.

Den femte rapport i undersøgelsen 'Health Behaviour in School-aged Children' (HBSC) er foretaget i 2010.

Temaet for denne rapport er folkesundhed hos skolebørn ud fra fokusområderne i 'Inuuneritta – lad os få et godt liv' 2007-2010. Disse fokusområder er: tidlig indsats overfor unge med risiko- og misbrugsadfærd, børn og unges livskvalitet og trivsel og børn og unges handlekompetence i forhold til en generel sund livsstil.

I alt havde 42 skoler med 2182 elever valgt at deltage i Grønland.

De emner der bliver berørt er: Helbred og livskvalitet, kost og måltidsvaner, fysisk aktivitet og stillesiddende adfærd, tandsundhed. Alkohol, hash, snifning og rygning, vold og mobning, det sunde sexliv, sygelighed, symptomer og medicinbrug og til sidst ressourcer.

Rapporten er udarbejdet på grønlandsk og dansk i én rapport.

Pedersen, C. E. & Bjerregaard, P. 2012. Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 - En undersøgelse om de ældste folkeskoleelever. SIF's Grønlandstidsskrifter nr.24. København: Statens Institut for Folkesundhed. Syddansk Universitet.

Denne rapport skildrer opvækstvilkår, livsbetingelser, trivsel og helbred blandt de ældste elever i folkeskolen. Rapporten baserer sig på undersøgelsen Unges Trivsel i Grønland 2011 og følger op på den tidligere undersøgelse Unges Trivsel i Grønland 2004.

Rapportens hovedtemaer er: unges trivsel og psykiske helbred herunder selvmordsadfærd, vold, misbrugsproblemer i den nærmeste familie, seksuelle erfaringer samt seksuelle overgreb.

I rapporten er der hovedsageligt lagt vægt på at identificere forskelle i indikatorer for trivsel mellem de unge. Resultaterne viser, at hovedparten af de unge har et godt liv med god trivsel, gode livsbetingelser og et godt psykisk og fysisk helbred. Men resultaterne i rapporten vidner også om, at der er en betydelig andel af de unge, der har det svært og har oplevet belastende hændelser (s. 3) Datamaterialet omfatter 481 unge i alderen 15-18- år fra byerne: Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq og Qaqortoq. Data er indsamlet ved computerbaserede selvadministrerede interviews.

Pedersen, C. P., Mikkelsen, S. S. & Bjerregaard, P. 2013. Ingen børn skal vokse op i fattigdom. Fattigdom og social ulighed i børnehøjde i Grønland. Nuuk: Børnerettighedsinstitutionen MIO. Rapporten belyser det aktuelle omfang af børnefattigdom i Grønland ud fra et økonomisk perspektiv og udviklingen i børnefattigdom i perioden 2002-2010 med særlig fokus på relativ økonomisk fattigdom.

Rapporten kan siges at være delt op i fire. Den første del omhandler en opsummering af tiltag og indsatser overfor børnefattigdom. Dernæst behandles fattigdomsbegrebet i del to under titlen 'Børnefattigdom i Grønland 2002-2010'.

I del tre behandles omfanget af børnefattigdom i Grønland, mens del fire omhandler emnet social ulighed i sundhed.

Rapportens resultater viser, at i 2010 levede 11,7 procent af alle børn i Grønland i relativ fattigdom –defineret ved <50 procent af medianindkomsten, og 19,8 procent defineret ved <60 procent.

Samme år boede 45,9 procent af alle børn i husstande, der modtog offentlig hjælp.

Der er en generel tendens til at kommunerne Kujalleq og Qaasuitsup havde en større andel af fattige børn end landsgennemsnittet. Børnefattigdom var mere hyppig i bygder end i byer. Den største andel af fattige børn sås i Qaanaaq, både i byen og bygderne.

Risikofaktorer for børnefattigdom i Grønland er: når husstandens voksne var yngre end 30 år, når husstanden bestod af enlige forældre, og når der var mange børn i husstanden. Husstande, hvori der boede voksne født både i og uden for Grønland, havde lavere risiko for at leve i fattigdom end husstande, hvori samtlige voksne var født i Grønland. (s. 3)

Datagrundlaget er hentet fra Grønlands Statistik og er baseret på alle registrerede husstande i Grønland med børn i alderen op til 18 år fra 2002 til 2010.

Børnerettighedsinstitutionen MIO (2013). Inuk inuuvoq - Qanorluunniit mikitigigaluaruni. Et menneske er et menneske - lige meget hvor lille det er. Nuuk

Rapporten handler om anbragte børn på døgninstitutioner og i plejefamilier, og fokus er på børnenes egne tanker om det at være anbragt.

Det understreges, at omkring 1100 børn (syv procent af alle børn i Grønland) er anbragt udenfor hjemmet - tre fjerdedele i plejefamilier og en fjerdel på døgninstitutioner.

I rapporten belyses følgende emner: Børns rettigheder, inddragelse, tryghed, anbringelsen, handleplaner, familien, forandring, fremtidsdrømme, reagerer vi hurtigt nok? Og fortrængning er forsvar. Disse emner bearbejdes med udgangspunkt i FN's Børnekonvention, belyst med små uddrag fra interviewene med børnene.

Datagrundlaget er baseret på interviews med 33 anbragte børn i alderen 7-16 år fra Uummannaq, Ilulissat, Maniitsoq, Nuuk, Qaqortoq, Narsarsuaq og Tasiilaq. Undersøgelsen som sådan er ikke repræsentativ, men giver et indblik i de tanker, børn gør sig om deres anbringelse.

Rapporten er udarbejdet på grønlandsk og dansk i én rapport.

Niclasen, B (2015). *Trivsel og sundhed blandt folkeskoleelever i Grønland – resultater fra skolebørns-undersøgelsen HBSC Greenland i 2014*. SIF's Grønlandsskrifter nr. 27. Copyright © Statens Institut for Folkesundhed, København. ISBN: 978-87-7899-300-7; E-ISBN: 978-87-7899-301-4; ISSN: 1601-7765.

Temaet i den sjette HBSC undersøgelse i Grønland er skoletrivsel og skoletilknytning målt som oplevet støtte fra lærere og klassekammerater og at følge udviklingen indenfor Inuuneritta's fokusområder (kost, fysisk aktivitet, rygning og rusmidler). (Niclasen, 2015: 7)

Rapportens kapitel 10 analyserer social ulighed og 'den skæve fordeling' og konkluderer bl.a.

- *Der er forskel i materiel velstand og forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet i forhold til, hvor eleven boede*
- *En højere andel, 71%, oplevede aldrig at gå sulten i seng eller i skole end tidligere.*
- *Elever fra mindre velhavende hjem vurderede deres helbred som dårligere*
- *Velhavende elever oplevede sig i oftere støttet af lærere og klassekammerater.* (ibid.: 13)

Trivsel og sundhed blandt folkeskoleelever i Grønland – rapportens resultater om sammenhænge mellem social trivsel i skolen, ulighed, subjektivt velbefindende og mental sundhed

”Temaet for dette års rapport er skolen og specielt social trivsel i skolen i forhold til lærere og klassekammerater, netop fordi social trivsel er en vigtig del af elevens skoletilknytning. Det blev fundet, at alle de undersøgte skoleparametre: *skoletilfredshed, opfattet pres fra skolearbejde, oplevelse af hvordan klasselæreren vurderede ens præstationer* havde gradueret sammenhæng fra ikke at opleve sig støttet, over at være indifferent, til at opleve sig støttet af klassekammerater og lærere. For *pjæk* sås en gradueret sammenhæng for oplevet støtte fra lærere. Men det var ikke kun skoleparametrene oplevet støtte havde sammenhæng med. Der fandtes den samme graduerede sammenhæng mellem oplevet mangel på støtte og at have *symptomer mindst hver uge, dårligere selv vurderet helbred og ringere livskvalitet, at have en mere negativ kropsopfattelse og delvis for vægtkontrollerende adfærd* og ikke mindst for *at ryge, at have drukket alkohol de sidste 30 dage, at have været fuld og at have prøvet hash, at opleve mobning og at mobbe, ligesom elever, der ikke opfattede sig som støttet også ofte havde det socialt sværere*. Da sammenhængen er gradueret, er det ikke kun de 10%, der ikke oplever sig støttet af deres klassekammerater eller de 6% der ikke oplever sig støttet af deres lærere, men også den store mellemgruppe, der hverken oplever sig støttet eller ikke støttet, der vil have stor gavn af at deres sociale trivsel og deres positive tilknytning til skolen forbedres. Hvis vi skal nå målet om, at flere får en uddannelse, så skal vi også sikre, at alle børn og unge kommer med på sundhedsvognen - og her må vi også have lighed i de grundlæggende vilkår i tankerne.” (Niclasen 2015: 13-14)

Christensen, E. & Baviskar , S. (2015). *Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter For Velfærd

Rapporten er udarbejdet på foranledning af Departementet for Familie og Justitsvæsen i Grønlands Selvstyre.

Undersøgelsen er foretaget på et udtræk af 400 unge i alderen 18 til 25 år. De unge er trukket ud, så de er repræsentative for samtlige 18-25-årige i Grønland. I alt 151 ud af de 377 unge, som blev kontaktet, deltog i undersøgelsen.

Der dokumenteres markante negative følger i forbindelse med seksuelle overgreb. En væsentlig del af de vanskeligheder, Grønland står over for med den unge generation, har en sammenhæng med det forhold, at en stor del af de unge har været udsat for seksuelle overgreb.

Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb – rapportens hovedkonklusioner:

(33 pct. af kvinderne og 33 pct. af mændene) havde ikke noget ønske om, at der skulle ske noget seksuelt den første gang, de var seksuelt sammen med en anden. (Christensen & Baviskar 2015: 10).

For i alt 22 pct. af de unge kvinder og 5 pct. af de unge mænd gælder det, at de på samme tid var yngre end 15 år og ikke selv havde ønsket en seksuel kontakt den første gang, de havde seksuelt samvær med et andet menneske. (ibid.)

Overgrebene er som hovedregel foretaget af lidt fjernere familiemedlemmer, familiens mandlige venner og "andre". (ibid.)

Der er en række statistisk signifikante sammenhænge mellem flere af de forskellige undersøgte forhold i de unges liv og det forhold, at de unge har været udsat for seksuelle overgreb. I alle tilfælde er der tale om en længerevarende negativ effekt. (ibid.: 11)

For både kvinder og mænd, der ikke selv var med til at bestemme, at der skulle være seksuelt samvær, var der en signifikant sammenhæng mellem såvel et tidligt som et stort forbrug af alkohol. (ibid.: 11)

En stor del af de unge (både kvinder og mænd) har overvejet eller forsøgt selvmord. Blandt de unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, er der en større andel, der har overvejet eller

forsøgt selvmord, end der er blandt de øvrige unge, forskellen er dog ikke statistisk signifikant. (ibid.: 11)

Undersøgelsen viser, at unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, har en signifikant ringere grad af tilfredshed med livet (både kvinder og mænd) samt en signifikant dårligere selvopfattelse. Unge kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb, er signifikant sjældnere i gang med en uddannelse efter folkeskolen. (ibid.: 11)

Desuden er der en øget risiko for, at unge, der én gang har været udsat for seksuelle overgreb, igen bliver udsat for overgreb, ligesom der er en signifikant øget sandsynlighed for tidlige graviditeter og tidlige fødsler. (ibid.: 11)

Seksuelle overgreb finder sted over hele landet – der er ikke nogen enkelt kommune, hvor risikoen for overgreb er signifikant højere end andre steder. (ibid.: 11)

LITTERATURLISTE (tematiseret og kronologisk)

Børn og Unge

- Grønlands Statistik (2000). *ESPAD99 Rusmiddelundersøgelse blandt unge, årgang 1983 og 1984, i Grønland*. Specialpublikation 2000:2. Nuuk: Grønlands Statistik og Hjemmestyrets Sundhedsdirektorat, Paarisa.
- Grønlands Statistik (2003). *ESPAD2003 Rusmiddelundersøgelse blandt unge, årgang 1986-1988, i Grønland*. Specialpublikation 2000:2. Nuuk: Grønlands Statistik og Hjemmestyrets Sundhedsdirektorat, Paarisa.
- Poppel, B. (2003). Alcohol and Drug Use Among Students in Greenland – A preliminary Comparison between the 1999 and 2003 ESPAD Data. In: *Proceedings from the 12th International Congress on Circumpolar Health, ICCH/Nuna Med*.
- Bjerregaard, P. (2004). *Folkesundhed i Grønland*. INUSSUK – Arktisk Forskningsjournal 1:2004. Nuuk: Direktoratet for Uddannelse, Forskning og Kirke. ISSN 1397-7431. ISBN 87-90948-08-4
- Schnor, C., Pedersen, M.J., Alcón, M.C.G. & Niclasen, B. (2004). *Sundhed og helbred hos skolebørn i Grønland fra 1994 til 2002*. INUSSUK – Arktisk Forskningsjournal 1:2004. Nuuk: Direktoratet for Uddannelse, Forskning og Kirke. ISSN 1397-7431. ISBN 87-90948-09-2
- Curtis, T., Larsen, H. B., Helweg-Larsen, K., Pedersen, C. P., Olesen, I., Sørensen, K., Jørgensen, M. E. & Bjerregaard, B. (2006). *Unge trivsel i Grønland 2004-2005*. INUSSUK – Arktisk Forskningsjournal 2006:1. Nuuk: Direktoratet for Uddannelse, Forskning og Kirke.
- Dahl-Petersen, I., Pedersen, C. P., & Bjerregaard, P. (2007). Notat om unge med god trivsel. København: Syddansk Universitet. Statens Institut for Folkesundhed
- Pedersen, C. P., Dahl-Petersen, I. & Bjerregaard, P. (2007). *Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt unge i Grønland*. Notatet er udgivet i samarbejde mellem MIPI – Videnscenter om børn og unge, Paarisa - Direktoratet for Sundhed/Grønlands Hjemmestyre, og Statens Institut for Folkesundhed.
- Niclasen, B., Løngaard, K., Laursen, L. K. & Schnohr, C. (2007). Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006 [Health on the top of the world]. Inussuk Arktisk Forskningsjournal 2007:1. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre.
- Sissel Lea Nielsen, Christina Schnohr og Steen Wulff (2007). *Børns Levestandard i Grønland del 1: "Børn med afsavn - interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi"*
- Sissel Lea Nielsen, Christina Schnohr og Steen Wulff (2007). *Børns levestandard del 2: Børnefattigdom i Grønland - en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn*
- Sissel Lea Nielsen, Christina Schnohr og Steen Wulff (2007). *Børns Levestandard del 3: FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard*

- Christensen, E., Kristensen, L. G. & Baviskar, S. (2008). *Børn i Grønland - en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. København: Institut for Velfærdsforskning/SFI – Det Nationale Forskningscenter For Velfærd 2009:01. ISSN: 1396-1810. ISBN: 978-87-7487-923-7
 - Niclasen, B. 2009. *Børns sundhed i socialt perspektiv med udgangspunkt i Inuuneritta-Folkesundhedprogrammet*. Nuuk: Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Illisimasaqarfik (MIPI). ISBN 978-87-993449-0-1
 - Pedersen, L. T. (2009). *Børn og unge med domfældte og indsatte forældre*. Nuuk: MIPI – Videnscenter om Børn og Unge.
 - Christensen, E. & Hansen, H. (2011). Den sociale indsats for børn og unge i Grønland. Kortlægning af aktiviteterne 2011. København: SFI. Det Nationale Forskningscenter For Velfærd 11:24. ISSN: 1396-1810. ISBN: 978-87-7119-025-0. e-ISBN: 978-87-7119-026-7
 - Niclasen, B. & Bjerregaard, P. (eds) (2012). *Folkesundhed blandt skolebørn - Resultater fra HBSC undersøgelsen i 2010. SIF's Grønlandsskrifter nr. 22*. København: Statens Institut for Folkesundhed ved Syddansk Universitet.
 - Pedersen, C. E. & Bjerregaard, P. 2012. Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 - En undersøgelse om de ældste folkeskoleelever. *SIF's Grønlandstidsskrifter nr.24*. København: Statens Institut for Folkesundhed. Syddansk Universitet.
 - Pedersen, C. P., Mikkelsen, S. S. & Bjerregaard, P. 2013. *Ingen børn skal vokse op i fattigdom. Fattigdom og social ulighed i børnehøjde i Grønland*. Nuuk: Børnerettighedsinstitutionen MIO.
- Børnerettighedsinstitutionen MIO (2013). *Inuk inuuvoq - Qanorluunnii mikitigigaluaruni*. Et menneske er et menneske - lige meget hvor lille det er. Nuuk
- Niclasen, B (2015). *Trivsel og sundhed blandt folkeskoleelever i Grønland – resultater fra skolebørnsundersøgelsen HBSC Greenland i 2014*. SIF's Grønlandsskrifter nr. 27. Copyright © Statens Institut for Folkesundhed, København ISBN: 978-87-7899-300-7; E-ISBN: 978-87-7899-301-4; ISSN: 1601-7765.
 - Christensen, E. & Baviskar, S. (2015). *Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.
 - Glendø, M. & Berliner, P. (2017). [Forty years of research concerning children and youth in Greenland: a mapping review](https://doi.org/10.1080/22423982.2017.1323526). In: INTERNATIONAL JOURNAL OF CIRCUMPOLAR HEALTH, 2017 VOL. 76, 1323526 <https://doi.org/10.1080/22423982.2017.1323526> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5497539/pdf/zich-76-1323526.pdf>

MIPI – Videnscenter for børn og unge :

- **Familiers levevilkår, Kommenteret statistik, 2004**
- **Statistik om børn og unge i Grønland 2003, 2005 og 2007-2008**
- **Nøgletal om børn og unge i Grønland 2009 og 2011**

- *Kommunernes børne- og ungdomspolitik (2005)* af Peter Dahler-Larsen

Antologi(er)

MIPI, Ilisimatusarfik & milik publishing:

- Carlsen, Aksel V. (2005) *Arbejdsmarkedet i Grønland – fortid, nutid og fremtid*. Nuuk, Ilisimatusarfik/Forlaget Atuagkat
- Kahlig, Wolfgang & Nina Banerjee (red) (2007). *Børn og unge i Grønland – en antologi*. Udgivet af MIPI, Ilisimatusarfik & milik publishing
- Poppel M (red.) (2005). *Suiaassuseq persuttaasernerlu. Køn og vold i Grønland*. Forlaget Atuagkat

Befolkningsundersøgelser, sundheds- og levevilkårsundersøgelser, offentligt initierede undersøgelser & betænkninger

- Bjerregaard P, Curtis T, Senderovitz F, Christensen U, Pars T. (1995). **Levevilkår, livsstil og helbred i Grønland**. Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi og Landsstyremrådet for Sundhed, Miljø og Forskning. DIKE's Grønlandsskrifter nr. 4. København.
- Bjerregaard P, Dahl-Petersen (2008). **Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2007 - Levevilkår, livsstil og helbred**. SIF's Grønlandsskrifter nr. 18, Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Bjerregaard P, Dahl-Petersen (2016). **Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014 - Levevilkår, livsstil og helbred**. SIF's Grønlandsskrifter nr. 28, Statens Institut for Folkesundhed, København. www.si-folkesundhed.dk
- Dahl-Petersen IK, Larsen, CVL, Nielsen, NO, Jørgensen, ME, Bjerregaard P. (2016). Misissuisitsineq 2014. Inuunermi Atugassarititaasut, inooriaaseq Peqqissuserlu/ **Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014 - Levevilkår, livsstil og helbred**. SIF's Grønlandsskrifter nr. 28. 111 sider. København: Statens Institut for Folkesundhed. ISBN: 978-87-7899-312-0; Elektronisk ISBN: 978-87-7899-313-7; ISSN: 1601-7765.. www.si-folkesundhed.dk
- Departementet for Familie og Sundhed. 2008. Hjemløse i Grønland - et skøn over samtlige kommuners hjemløse. Nuuk, Greenland: Departementet for Familie og Sundhed.
- From, a., Just Jensen, K., Friis, P., Og Kjær, A. (1975). **Levevilkår og sociale problemer i Vestgrønland** Socialforskningsinstituttet. Publikation 64. København 1975.
- Grønlands Selvstyre (2010). Departementet for Sociale Anliggender. Fattigdomsprojekt. Rapport udarbejdet af ekstern konsulent Svend Erik Sørensen. Udkast til endelig rapport:
- Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender (2011) **Redegørelse: Fattigdom**. Nuuk
- Grønlands Selvstyre, Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen (2017) **Redegørelse: Fattigdom og ulighed**. Nuuk
- Grønlands Statistik (2017). De økonomisk udsatte. I perioden 2012-2016. Nuuk <http://www.stat.gl/publ/da/SO/201705/pdf/2016%20De%20økonomisk%20udsatte.pdf>
- Hansen, K.E., and Thor, A. 2013. Hjemløshed i Grønland. Copenhagen, Denmark: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Inuit health in Greenland: A population survey of life style and disease in Greenland and among Inuit living in Denmark. 2003 I : International Journal of Circumpolar Health. [http://www.si-folkesundhed.dk/upload/ijch_vol_62_\(suppl_1\)-_grønland_1999.pdf](http://www.si-folkesundhed.dk/upload/ijch_vol_62_(suppl_1)-_grønland_1999.pdf)
- Kruse, J., Poppel, B., Abryutina, L., Duhaime, G., Martin, S., Poppel, M., Kruse, M., Ward, E., Cochran, P. and Hanna, V. (2008). A Survey of Living Conditions in the Arctic. In: Valerie Møller et

al. (red.) *Barometers of Quality of Life around the Globe* Social. © Springer Science+Business Media B.V. pp. 107-134.

- Nielsen ABS, Bjerregaard P. (red) (2011). Sygdom og sundhedsvæsen. Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009. SIF's Grønlandsskrifter nr. 21. 97 sider. København, Statens Institut for Folkesundhed
- Poppel, B. (Ed.) (2015). *SLiCA: Arctic living conditions. Living conditions and quality of life among Inuit, Sami and indigenous peoples of Chukotka and the Kola Peninsula*. TemaNord 2015:501. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. (426 pages). DOI:10.6027/TN2015-501
- Poppel B, Kruse J, Duhaime G, Abruítina L (2007). *Den arktiske Levevilkårsundersøgelse, SLiCA (2001-2008)*. www.arcticlivingconditions.org;
- Poppel B. & Jensen K. (2012) <http://www.uni.gl/da-dk/forskning/projekter/slica/tabeloversigtslica.aspx>
- Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning. 2011. *Vores velstand og velfærd – kræver handling nu*. Nuuk, Greenland: Grønlands Selvstyre. www.nanoq.gl/skv
- Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning. 2011. *Børn og Unge*. Baggrundsnotat. Nuuk, Greenland: Grønlands Selvstyre. www.nanoq.gl/skv